

RP 183/2020 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 1 kap. 11 § och 32 kap. 11 § i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en ändring av strafflagen. Genom de föreslagna ändringarna i lagstiftningen genomförs direktivet om bekämpande av penningtvätt genom straffrättsliga bestämmelser. Finlands lagstiftning uppfyller redan nu i huvudsak direktivets krav.

Tillämpningsområdet för straffbarheten för penningtvätt som gäller egendom eller vinning som förvärvats genom egen brottslighet, så kallad självtvätt, utvidgas till vissa gärningar som definieras i rekvisiten för penningtvätt samt försök till sådana gärningar.

Vissa brott ska betraktas som förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt oberoende av lagen i den stat där brottet begås.

Lagen avses träda i kraft senast den 3 december 2020, då direktivet senast ska genomföras.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Beredning.....	5
1.2.1 Beredning av direktivet.....	5
1.2.2 Beredning av propositionen.....	5
2 Direktivets målsättning och huvudsakliga innehåll.....	7
3 Nuläge och bedömning av nuläget.....	7
3.1 Lagstiftning och praxis.....	7
3.2 Direktivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland.....	8
3.2.1 <i>Penningtvätt av oaksamhet</i>	14
3.2.2 <i>Utredningsgrad i fråga om förbrott</i>	15
3.2.3 <i>Förbrott som begåtts utomlands</i>	15
3.2.4 <i>Självtvätt</i>	17
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	31
4.1 De viktigaste förslagen.....	31
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	32
4.2.1 Samhälleliga konsekvenser.....	32
4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna.....	32
4.2.3 Ekonomiska konsekvenser.....	33
5 Alternativa handlingsvägar.....	34
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	34
5.1.1 Kravet på avsiktssuppsåt vid mottagande, innehav och användning.....	34
5.1.2 <i>Självtvätt</i>	36
5.2 Handlingsmodeller som används eller planeras i andra medlemsstater.....	37
6 Remissvar.....	38
6.1 Allmänt om utlåtandena.....	38
6.2 Tillräknande av självtvätt.....	38
<i>Utvidgningen av straffbarheten för självtvätt</i>	38
<i>Individualisering av självtvättsbrott samt preskription</i>	40
6.3 Avsiktssuppsåt.....	41
6.4 Förbrott som begåtts i utlandet.....	41
7 Detaljmotivering.....	41
Strafflagen.....	41
1 kap. Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt.....	41
32 kap. Om häleri- och penningtvättsbrott.....	42
8 Ikraftträdande.....	45
9 Verkställighet och uppföljning.....	45
10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	46
10.1 Kravet på acceptabilitet och proportionalitet.....	46
10.2 Legalitetsprincipen.....	47
LAGFÖRSLAG.....	49
Lag om ändring av 1 kap. 11 § och 32 § kap. 11 § i strafflagen.....	49
BILAGA.....	51

RP 183/2020 rd

PARALLELTEXT	51
Lag om ändring av 1 kap. 11 § och 32 § kap. 11 § i strafflagen	51

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Genom den föreslagna lagen ska den finska lagstiftningen bringas i överensstämmelse med de krav som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1673 om bekämpande av penningtvätt genom straffrättsliga bestämmelser, nedan direktivet. I direktivet ingår minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder för penningtvätt.

Med penningtvätt avses handlingar som riktar sig mot egendom som härrör från brottslig verksamhet, såsom omvandling eller överlåtelse till laglig eller skenbart laglig ekonomisk verksamhet, varmed egendomens verkliga ursprung döljs eller maskeras. Penningtvätt är en accessorisk gärning som alltid förutsätter ett så kallat förbrott. Penningtvättsåtgärderna riktar sig i sin tur mot egendom eller vinning som förvärvats genom förbrottet. Penningtvätt syftar i allmänhet till att möjliggöra riskfri användning av medel, och kan också vara ett sätt att återföra medel som förvärvats genom brott till laglig eller olaglig verksamhet. Kriminalisering av penningtvätt behövs för att man ska kunna bekämpa den organiserade brottsligheten samt de penningtvätsbrott som anknyter till den. (RP 53/2002 rd, s. 19, RP 138/2011 rd, s. 3).

Direktivet ersätter rådets rambeslut om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till vinning av brott (2001/500/RIF), nedan rambeslutet om penningtvätt, till den del det gäller penningtvätsbrott.

Definitionen av penningtvätt i direktivet baserar sig i stor utsträckning på tidigare internationella författningar samt på rekommendationerna från OECD:s aktionsgrupp för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism Financial Action Task Force, nedan FATF. Direktivet innehåller också mer långtgående skyldigheter än dessa. De gäller bland annat påföljder för brott och jurisdiktion samt metoder för brottsutredning. Förpliktelserna i direktivet är mer omfattande än de tidigare rättsligt bindande internationella rättsakterna också på grund av att det inte är möjligt att avvika från genomförandet av dem av skäl som hänför sig till grunderna för rättssystemet i en medlemsstat. I sak innebär detta att skyldigheten att kriminalisera bland annat självtvätt utvidgas.

Finlands lagstiftning uppfyller redan nu till stor del direktivets förpliktelser. Direktivet är en minimireglering och strängare bestämmelser i den nationella lagstiftningen än den miniminivå som direktivet förutsätter orsakar inte några ändringsbehov. I propositionen följs den linje enligt vilken man vid genomförandet av EU:s bestämmelser avhåller sig från att skapa ytterligare nationell reglering, när en sådan inte är nödvändig. Detta motsvarar också tidigare fall av nationellt genomförande av rambeslut och direktiv om tillnärmning av materiell straffrätt (t.ex. LaUB 21/2018 rd). Av denna anledning föreslås det i propositionen endast sådana ändringar som genomförandet av direktivet har ansetts förutsätta.

De författningar som är nödvändiga för att följa direktivet ska sättas i kraft senast den 3 december 2020.

1.2 Beredning

1.2.1 Beredning av direktivet

Europeiska kommissionen lade den 21 december 2016 fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpande av penningtvätt genom straffrättsliga bestämmelser (KOM (2016) 826 slutlig). Förslaget ingick de åtgärder för att bekämpa finansiering av terrorism och organiserad brottslighet som kommissionen åtog sig i den handlingsplan för att stärka kampen mot finansiering av terrorism som antogs i februari 2016 (KOM (2016) 50 slutlig). Kommissionens förslag innehåller ingen sedvanlig konsekvensbedömning utan motiveringen till att förslaget läggs fram ingår i den första delen av det. Enligt kommissionen är penningtvätt och finansiering av terrorism och organiserad brottslighet i anslutning till penningtvätt ett betydande problem på EU-nivå och hotar bland annat den inre säkerheten och den inre marknaden. Enligt kommissionen är tillämpningsområdet för de befintliga instrumenten på EU-nivå och i synnerhet rambeslutet om penningtvätt begränsat och kan inte garantera en heltäckande och tillräckligt enhetlig kriminalisering av penningtvättsbrott i medlemsstaterna.

Statsrådet sände den 2 februari 2017 i enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen en skrivelse till riksdagen om kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om straffrättsliga åtgärder för bekämpande av penningtvätt (U1/2017 rd) samt en kompletterande skrivelse den 24 maj 2017 (UKU 18/2017 rd). Riksdagens lagutskott lämnade utlåtanden i ärendet (LaUU 4/2017 rd, LaUU 11/2017 rd).

Vid förhandlingarna om direktivet förhöll sig Finland i princip positivt till direktivförslagets mål. Penningtvättsbrottslighet stödjer annan brottslighet och hämmar laglig ekonomisk verksamhet. Det är motiverat att medlemsstaterna genom gemensamma åtgärder ingriper i synnerhet i allvarlig och gränsöverskridande penningtvättsbrottslighet. Lagutskottet fäste dock uppmärksamhet vid att direktivets mål inte begränsar sig enbart till att stärka bekämpningen av finansieringen av terrorism utan att dess tillämpningsområde är mer omfattande (LaUU 4/2007 rd, s. 3).

Ur Finlands synvinkel var en av de viktigaste principiella frågorna i direktivförslaget skyldigheten att i större utsträckning kriminalisera så kallad självtvätt, dvs. penningtvätt som begås av personer som själva varit delaktiga i förbrottet. Det handlade bland annat om den vedertagna utgångspunkten att när en penningtvättare själv är delaktig i förbrottet utgör penningtvätten en eftergärning som inte bestraffas särskilt. Detta konstaterades bygga på ett synsätt enligt vilket penningtvätten bedöms i tillräcklig utsträckning redan när straff döms ut för förbrottet, eftersom penningtvätt beaktas i straffskalorna för förbrotten (LaUB 2/2012 rd, LAUU 4/2017 rd, s. 4). Finlands förhandlingsmål var i enlighet med detta att direktivet ska kunna genomföras nationellt i harmoni med etablerade principer i det straffrättsliga systemet och att man också ska försöka finna kriterier genom vilka skyldigheten att kriminalisera självtvätt kan begränsas till de gärningar som är mest klandervärda till sin natur. Vid förhandlingarna strävade Finland också i fråga om straffnivåerna efter lösningar som kan verkställas nationellt så att den interna konsekvensen i det nationella påföljdssystemet bevaras (LaUU 4/2017 rd, s. 4-5, LaUU 11/2017 rd, s. 5-11).

1.2.2 Beredning av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 21 augusti 2018 en arbetsgrupp med uppgift att överväga vilka lagstiftningsändringar genomförandet av direktivet kräver samt bereda behövliga ändringar. Ar-

RP 183/2020 rd

betsgruppen skulle också bedöma ändringarnas ekonomiska konsekvenser. Arbetsgruppens betänkande skulle utarbetas i form av en regeringsproposition. Som ordförande och sekreterare för arbetsgruppen fungerade en tjänsteman vid justitieministeriet och medlemmar var företrädare för justitieministeriet, finansministeriet, inrikesministeriet, Riksåklagarämbetet (senare Riksåklagarens byrå), Vanda tingsrätt (senare Östra Nylands tingsrätt), Finlands advokatförbund och Helsingfors universitets juridiska fakultet. Under arbetets gång hörde arbetsgruppen muntligt sakkunniga från följande instanser: Polisstyrelsen, Tullen, Centralen för utredning av penningtvätt vid Centralkriminalpolisen samt Helsingfors universitets juridiska fakultet. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet den 16 april 2019 (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2019:3) Betänkandet finns tillgängligt på adressen:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161533/OMML_2019_13_Rahanesudirektiivin_taytantonpano.pdf

I arbetsgruppens betänkande föreslogs de ändringar i strafflagen (39/1889) som direktivet om penningtvätt förutsätter. Betänkandet bygger på uppfattningen att man vid genomförandet av EU:s bestämmelser avhåller sig från att skapa ytterligare nationell reglering, när en sådan inte är nödvändig. Detta motsvarar tidigare tillvägagångssätt vid nationellt genomförande av rambeslut och direktiv om tillnärmning av materiell straffrätt (LaUB 21/2018 rd).

I betänkandet föreslogs det att tillämpningsområdet för kriminalisering av självtvätt utvidgas jämfört med nuläget genom en ändring av begränsningsbestämmelsen som gäller straffbarhet för självtvätt. Enligt motiveringen till lagförslaget är avsikten med bestämmelsen inte att avvika från de principer som gäller lagkonkurrens. Även när en eftergärning som följer på ett förbrott och som begås av den som deltagit i förbrottet uppfyller rekvisitet för sådan penningtvätt vars straffbarhet som självtvätt inte är utesluten med stöd av begränsningsbestämmelsen, finns det skäl att avväga om inte eftergärningen redan i sin helhet konsumeras av det straff som utdöms för förbrottet. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid om handlingen är ett regelmässigt eller sedvanligt sätt att säkerställa utnyttjandet av egendom som härrör från förbrottet. I fråga om preskription och individualisering av självtvätt föreslogs inga ändringar i betänkandet, utan det hänvisades till denna del till lagutskottets och högsta domstolens ställningstaganden (LaUB 2/2012 rd, HD 2006:39).

Enligt förslaget i betänkandet bör vissa allvarigare brott betraktas som förbrott till penningtvätt eller till grov penningtvätt oberoende av lagen i den stat där de begicks. Till dessa brott hör deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet samt vissa allvarigare brott som gäller korruption, människohandel och sexuellt utnyttjande.

Arbetsgruppens betänkande sändes för utlåtande till inalles 37 myndigheter, organisationer och sakkunniga. Sammanlagt 25 utlåtanden inkom. Huvuddragen i remissvaren presenteras nedan i avsnitt 6 och kan läsas på:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=a2bdaac7-1960-4c5f-a049-61609fe48150>

Den fortsatta beredningen av propositionen utfördes vid justitieministeriet.

2 Direktivets målsättning och huvudsakliga innehåll

I direktivet finns minimiskyldigheterna i fråga om brottsrekvisiten och påföljderna för gärningar som är straffbara som penningtvätt (artikel 1). Enligt direktivets ingress är penningtvätt och därmed relaterad finansiering av terrorism och organiserad brottslighet fortfarande ett betydande problem på unionsnivå och skadar den finansiella sektorns integritet, stabilitet och anseende samt hotar unionens inre marknad och inre säkerhet. För att gripa sig an dessa problem och komplettera tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG (det så kallade fjärde penningtvättsdirektivet) syftar direktivet till att bekämpa penningtvätt genom straffrättsliga bestämmelser, vilket möjliggör ett effektivare och snabbare gränsöverskridande samarbete mellan behöriga myndigheter (skäl 1). Att enbart anta åtgärder på nationell nivå, eller till och med på unionsnivå, skulle enligt direktivets ingress få mycket begränsad verkan utan internationell samordning och internationellt samarbete. De åtgärder som antas av unionen i syfte att bekämpa penningtvätt bör därför vara förenliga med och minst lika stränga som andra åtgärder som vidtas i internationella forum (skäl 2).

Direktivet syftar också till att i medlemsstaterna genomföra de skyldigheter som gäller penningtvättsbrott. Motsvarande bestämmelser finns i Europarådets konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och av finansiering av terrorism (ETS nr 198). Ett ytterligare syfte med direktivet är att i EU:s medlemsstater genomföra FATF:s rekommendationer, vilka motsvarar skyldigheterna enligt direktivet.

Direktivet innehåller bestämmelser om syfte och tillämpningsområde (artikel 1), definitioner (artikel 2), definitioner av och skyldighet att kriminalisera penningtvättsbrott, medhjälp, anstiftan och försök till sådana brott (artikel 4), påföljder för fysiska personer (artikel 5), försvårande omständigheter (artikel 6), juridiska personers ansvar (artikel 7), sanktioner för juridiska personer (artikel 8), förverkande (artikel 9), behörighet (artikel 10) och utredningsverktyg (artikel 11) samt sedvanliga avslutande bestämmelser om ersättande av vissa bestämmelser i rambeslutet om penningtvätt, om sättande i kraft av direktivet i nationella bestämmelser, rapportering, ikraftträdande och adressater (artikel 12-15).

Direktivet är minimireglering så striktare bestämmelser i den nationella lagstiftningen skapar inga ändringsbehov. De förpliktande bestämmelserna om kriminalisering i direktivet förutsätter inte att de ordagrant tas in i strafflagen, utan medlemsstaterna kan genomföra dem på det sätt som lämpar sig bäst med tanke på deras system och som förverkligar det resultat som uppnås genom direktivet (artikel 288 i FEUF). Skälen i direktivet förtydligar innehållet i vissa bestämmelser samt det nationella handlingsutrymmet. Direktivets innehåll i förhållande till lagstiftningen i Finland och det nationella handlingsutrymmet beskrivs närmare nedan i avsnitt 3.2 (Direktivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland).

3 Nuläge och bedömning av nuläget

3.1 Lagstiftning och praxis

Penningtvättsbrott är straffbara enligt 32 kap. i strafflagen. Kapitlet innehåller bestämmelser om penningtvätt (6 §) och grov penningtvätt (7 §). I kapitlets penningtvättsbrott ingår dessutom

RP 183/2020 rd

stämpling till grov penningtvätt (8 §), penningtvätt av oaktsamhet (9 §) och penningtvättsförseelse (10 §).

I strafflagens 32 kap. kriminaliseras dessutom häleribrott. Dessa är häleri (1 §), grovt häleri (2 §), yrkesmässigt häleri (4 §), häleri av oaktsamhet (4 §) och häleriförseelse (5 §).

Den personkrets på vilken bestämmelserna om häleri- och penningtvättsbrott ska tillämpas inskränks av de begränsningsbestämmelser som gäller självtvätt och personer som har gemensamt hushåll med gärningsmannen (11 §). I kapitlet finns en specialbestämmelse om förverkande av egendom som har varit föremål för penningtvättsbrott (12 §). Penningtvättsbrott är föremål för allmänt åtal (13 §). I fråga om häleri, grovt häleri, yrkesmässigt häleri, penningtvätt, grov penningtvätt och penningtvätt av oaktsamhet tillämpas vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer (14 §).

Lagstiftningen om penningtvättsbrott har utformats i samband med ikraftsättande av internationella konventioner och genomförande av unionslagstiftningen (regeringens proposition till riksdagen med förslag till komplettering av strafflagen med stadganden om narkotikabrott (RP 180/1992 rd) och regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av vissa av strafflagens bestämmelser om ekonomiska brott och av vissa lagar som har samband med dem (RP 53/2002 rd). År 1994 kriminaliserades penningtvätt enligt strafflagen som ett särskilt sätt att begå häleri. Penningtvättsbrotten separerades 2002 från häleribrotten och fick självständiga brottsrekvisit (RP 53/2002 rd). Genom en lag som trädde i kraft 2011 reviderades rekvisitet för penningtvätt så att innehav lades till som gärningsform och straffbarheten utvidgades till gärningar som gärningsmannen begår för att bereda sig eller någon annan nytta (regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 32 kap. 6 och 14 § i strafflagen och 15 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (RP 285/2010 rd, LaUB 21/2010 rd). Dessutom blev internationell rättshjälp möjlig i större utsträckning vid penningtvättsbrott. Genom en lag som trädde i kraft 2012 kriminaliserades självtvätt i begränsad utsträckning (regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 32 kap. 11 och 12 § i strafflagen (RP 138/2011 rd, LAUB 2/2012 rd).

I arbetsgruppens betänkande OMML 2019:13 (s. 12-15) beskrivs penningtvättsbrottens utbredning och straffpraxis samt den internationella utvecklingen.

3.2 Direktivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland

Artikel 1. Syfte och tillämpningsområde. Enligt artikel 1.1 fastställs i direktivet minimiregler för definition av brott och påföljder i samband med penningtvätt.

Enligt artikel 1.2 är direktivet inte tillämpligt på penningtvätt när det gäller egendom som härrör från brott som riktar sig mot unionens ekonomiska intressen, vilket omfattas av särskilda bestämmelser i direktivet om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen (EU) 2017/1371, (*bedrägeridirektivet*). Bedrägeridirektivet handlar om bekämpande av bedrägerier genom straffrättsliga bestämmelser och innehåller bland annat bestämmelser om definitioner av och påföljder för sådana brott. I enlighet med skäl 10 i ingressen till det direktiv som nu ska genomföras påverkar artikel 1.2 inte möjligheten för medlemsstaterna att införliva det nu aktuella direktivet och bedrägeridirektivet genom en enda övergripande ram på nationell nivå. I ingressen hänvisas också till artikel 325.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), enligt vilken medlemssta-

terna ska vidta samma åtgärder för att bekämpa bedrägerier som riktar sig mot unionens ekonomiska intressen, som de vidtar för att bekämpa bedrägerier som riktar sig mot deras egna ekonomiska intressen.

Till den del bedrägeridirektivet gäller penningtvättsbrott har den nuvarande lagstiftningen ansetts uppfylla skyldigheterna enligt direktivet (regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av strafflagen och 17 § i lagen om statens revisionsverk (RP 231/2018 rd), s. 24). Även om det direktiv som nu genomförs enligt artikel 1.2 inte gäller brott som omfattas av tillämpningsområdet för bedrägeridirektivet, finns det ingen anledning att i den nationella lagstiftningen skilja på penningtvättsbrott på grundval av om de anknyter till förbrott som riktar sig mot EU:s ekonomiska intressen eller något annat brott som omfattas av tillämpningsområdet för bedrägeridirektivet. Därför gäller de ändringar som föreslås i propositionen också brott som omfattas av tillämpningsområdet för bedrägeridirektivet.

Artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 2. Definitioner. I artikel 2.1 definieras begreppet ”brottslig verksamhet”, som används i direktivet och som avser brott som räknas som förbrott till penningtvätt. Alla kriminaliserings-skyldigheter i direktivet som gäller penningtvätt gäller endast sådana förbrott som avses i artikel 2.1. Dessa brott definieras dock i mycket vid bemärkelse, eftersom de omfattar alla brott för vilka straffet enligt nationell lag är fängelse i mer än ett år samt brott som är lindrigare än detta och som hör till följande kategorier: deltagande i organiserad kriminell verksamhet, terrorism, människohandel och ordnande av olaglig inresa, sexuellt utnyttjande, olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen, olaglig handel med vapen, olaglig handel med stöldgods och annat gods, korruption, bedrägeri, betalningsmedelsbedrägeri, penningförfalskning, varumärkesförfalskning och piratkopiering, miljöbrott, mord, vållande av allvarlig kroppsskada, människorov, frihetsberövande och tagande av gisslan, rån eller stöld, smuggling, skattebrott som rör direkta och indirekta skatter, såsom föreskrivet i nationell rätt, utpressning, förfalskning, sjöröveri, insiderhandel och marknadsmanipulation samt it-brottslighet.

I Finland har förbrotten till penningtvätt inte begränsats, så alla brott som kan ge ekonomisk vinning kan betraktas som förbrott. Förbrott till häleri kan endast vara egendom som härrör från stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott. Enligt artikel 6.4 i konventionen om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (FördrS 53/1994), kunde en fördragsslutande part i samband med ikraftsättandet göra en reservation enligt vilken förbrotten till penningtvätt begränsas till vissa brott. Finland gjorde ingen sådan reservation (RP 180/1992 rd, s. 17, RP 53/2002 rd, s. 35). Finland har således en skyldighet som följer av internationella åtaganden att inte begränsa förbrotten. I Finland har penningtvätt i allmänhet haft anknytning till bedrägeribrott, stöld, narkotikabrott, gäldenärsbrott, skattebrott och andra ekonomiska brott. Gärningens straffbarhet kan fortfarande anses vara en grund för att också de tvättningsåtgärder som riktar sig mot den nytta som gärningen medför ska vara straffbara. Förbrottets grovhetsgrad kan dock påverka hur klandervärt penningtvättsbrottet ska anses vara. Det är också relevant att de brottskategorier som avses i leden a-v och i fråga om vilka direktivet inte uppställer några villkor för allvarlighetsgraden, i praktiken utgör de vanligast förekommande förbrotten. Av ovan nämnda orsaker föreslås inga ändringar jämfört med nuläget enligt vilket förbrott kan vara alla gärningar som enligt finskt lag är straffbara och som kan medföra ekonomisk vinning.

Enligt artikel 2.2 avses med ”egendom” tillgångar av alla slag, både fysiska och icke-fysiska, lösa och fasta, materiella och immateriella, samt juridiska dokument och instrument av alla slag, även i elektronisk eller digital form, som styrker äganderätten till eller rättigheter knutna till

sådana tillgångar. Enligt skäl 13 i direktivets ingress bör det i direktivet inte skiljas mellan situationer där egendomen härrör direkt från brottslig verksamhet och situationer där den härrör indirekt från brottslig verksamhet, i linje med den vida definitionen av vinning i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU. Enligt definitionen i artikel 2.1 i direktiv 2014/42/EU avses med vinning varje ekonomisk fördel som direkt eller indirekt härrör från ett brott; den kan bestå av alla former av egendom och innefatta alla efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning och eventuella värdefulla fördelar.

Bestämmelsen kräver inte nödvändigtvis att definitionen av tillgångar som sådan tas in i lagstiftningen. Definitionen är relevant med tanke på den definition av penningtvättsbrott som finns i artikel 3.

I 32 kap. i strafflagen finns ingen separat definition av ”tillgångar” eller ”egendom”. Rekvisitet för penningtvätt enligt 6 § gäller ”egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning”. Detta innefattar all typ av egendom som ursprungligen förvärvats genom brott samt genom vinning av brott, även om egendomen i sig inte förvärvats direkt genom brott utan exempelvis genom en sådan egendomsökning som erhållits genom att en inkomst på ett sätt som uppfyller rekvisitet för skattebrott inte har deklarerats. Det räcker att egendomen på grund av brottet är större än den hade varit utan brott (RP 180/1992 rd, s. 18). Begreppet egendom så som avses i rekvisitet för penningtvätt omfattar också virtuella valutor, som definieras i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (572/2019). Enligt ett uttryckligt omnämnande i rekvisitet för penningtvätt kan föremålet för brottet också vara ett så kallat surrogat, alltså egendom som har kommit i stället för egendom som förvärvats genom brott, exempelvis en bil som köpts för ett penningarvode. Egendomen behöver inte heller ha förvärvats enbart med medel som fåtts genom brott. Sådan egendom som avses här kan vara exempelvis en bostadsaktie som köpts delvis med vinster från narkotikahandel, delvis med andra medel (RP 180/1992 rd, s. 17). Rekvisitet för penningtvättsbrott i 32 kap. i strafflagen täcker in det som enligt artikel 2.2 krävs av definitionen av begreppet egendom. Det behövs därför inga ändringar i lagstiftningen till denna del.

Enligt artikel 2.3 avses med ”juridisk person” varje enhet som är en juridisk person enligt tillämplig rätt, med undantag för staten eller offentliga organ vid utövande av offentliga maktbefogenheter och offentliga internationella organisationer. Definitionen avviker inte från den vedertagna definitionen av begreppet juridisk person i EU:s straffrättsliga rättsakter. Definitionen är av betydelse med tanke på artiklarna 7 och 8 i direktivet som gäller juridiska personers straffansvar och sanktioner mot dem. Staten och andra motsvarande offentliga organ faller enligt definitionen utanför begreppet juridisk person. Detta ligger i linje med den begränsning som enligt 9 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen ska iaktas i fråga om juridiska personers straffansvar. Enligt lagrummet tillämpas bestämmelserna inte på brott som begås vid utövande av offentlig makt. Det behövs därför inga ändringar i lagstiftningen till denna del.

Artikel 3. Penningtvättsbrott. I artikeln definieras de gärningar som gäller penningtvätt och som ska vara straffbara som brott i en medlemsstat. Det är fråga om olika typer av gärningar som berör egendom som härrör från ett sådant förbrott som avses i artikel 2.2 och där gärningsmannen är medveten om att tillgångarna utgör vinning av brott. De gärningar som definieras i artikel 3.1 kan vara straffbara endast när de är uppsåtliga.

Enligt artikel 3.1 a ska det vara straffbart att omsätta eller överlåta egendom med vetskap om att egendomen härrör från brottslig verksamhet, i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa någon som är inblandad i sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.

RP 183/2020 rd

Enligt artikel 3.1 b ska det vara straffbart att hemlighålla en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, dess belägenhet, förfogandet över den, dess förflyttning, de rättigheter som är knutna till den eller äganderätten till den, med vetskap om att egendomen härrör från brottslig verksamhet.

Enligt artikel 3.1 c ska det vara straffbart att förvärva, inneha eller använda egendom, med vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brottslig verksamhet.

Bestämmelser om straff för penningtvättsbrott finns i 32 kap. i strafflagen. I 6 § i detta kapitel föreskrivs det om penningtvätt. Enligt bestämmelsen straffas den som 1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför, förmedlar eller innehar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, och gör det för att bereda sig eller någon annan nytta, för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen undandra sig de rättsliga följderna av brottet eller 2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering. I direktivets text, liksom i tidigare internationella definitioner av penningtvätt, talar man om hemlighållande eller döljande ("conceal or disguise"). Eftersom termen "salata" på finska tyder på alltför stor passivitet, har man i 6 § i stället gått in för orden "peittää tai häivyttää" (RP 180/1992 rd, s. 17-18). I bestämmelsen om penningtvätt anses termen "ta emot" också omfatta sådant "förvärv" som nämns i bestämmelsen i direktivet (RP 285/2010 rd, s. 7).

Gärningsformerna för penningtvätt kan indelas i två undergrupper, nämligen penningtvätt som betonar syftet och penningtvätt som förutsätter följder. I penningtvättsmål måste man i typiska fall bedöma om (1) de medel som svaranden tagit emot, använt eller på annat sätt hanterat härrör från vinning från brott och i vilken grad svaranden har varit medveten om det, och (2) om svaranden uppsåtligt har orsakat att den ifrågavarande egendomens lagliga ursprung har dolts eller maskerats eller om svarandens handlande åtminstone tyder på strävan efter vinning, efter att dölja eller efter att hjälpa gärningsmannen.

Förbrott till penningtvätt kan vara vilken gärning som helst som är straffbar enligt finsk lag och som ger ekonomisk vinning, oberoende av hur allvarlig gärningen är. Straffet för penningtvätt kan också vara strängare än för förbrottet. Försök är straffbart. Straffet för penningtvätt är böter eller fängelse i högst 2 år.

Med stöd av 32 kap. 7 § bestraffas en gärning som grov penningtvätt om den genom brottet förvärvade egendomen har varit synnerligen värdefull eller om brottet begås särskilt planmässigt och penningtvätten även bedömd som en helhet är grov. För grov penningtvätt föreskrivs fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

I kapitlets 8 § kriminaliseras stämpling till grov penningtvätt.

Enligt 9 § i samma kapitel straffas den för penningtvätt av oaktsamhet som av grov oaktsamhet vidtar de åtgärder som avses i 6 §. Straffet för penningtvätt av oaktsamhet är böter eller fängelse i högst två år.

I kapitlets 10 § föreskrivs om straff för penningtvättsförseelse om penningtvätt eller penningtvätt av oaktsamhet, med beaktande av egendomens värde eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa. Straffet för penningtvättsförseelse är böter.

RP 183/2020 rd

I kapitlets 1 § föreskrivs det att den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom brott ska, om gärningen inte utgör penningtvätt, för häleri dömas till böter eller fängelse i högst ett år och sex månader. Rekvisten för häleribrott och penningtvätt överlappar således delvis varandra. En väsentlig skillnad är att typen av förbrott till penningtvätt är odefinierad medan förbrotten till häleribrott uppräknas uttömmande i lagen. Häleri kan endast gälla egendom som härrör från stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott. Till skillnad från penningtvätt förutsätter rekvisitet inte att gärningsmannen har ett särskilt vinnings-, maskerings- eller hjälpsyfte. Häleribrott gäller inte heller egendom som kommit i stället för egendom som fått genom brott eller annan vinning av brottet än egendom som fått genom brottet. Straffet för häleribrott är böter eller fängelse i högst ett år och sex månader.

Enligt begränsningsbestämmelsen i kapitlets 11 § 2 mom. tillämpas bestämmelserna om häleribrott och penningtvättsbrott inte på den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov. Bestämmelsen grundar sig på skälighetssynpunkter och har ett synnerligen begränsat tillämpningsområde (regeringens proposition till riksdagen med de första förslagen till ändringar i strafflagen och vissa andra lagar i syfte att genomföra en totalrevidering av strafflagstiftningen (RP 66/1988 rd, HD 2009: 59).

Med tanke på när direktivets krav uppfylls är det skäl att notera att straffbarheten för sådant förvärv och innehav eller sådan användning av egendom som avses i artikel 3.1 c inte enligt ordalydelsen förutsätter avsiktssått. Enligt ordalydelsen i 32 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen förutsätter straffbarhet i fråga om mottagande, användning och innehav dessutom avsiktssått, det vill säga att gärningsmannen har för avsikt att skaffa sig eller någon annan vinning, dölja eller maskera ursprunget till den vinning som härrör från brottet eller hjälpa gärningsmannen att undgå rättsliga påföljder för brottet eller med stöd av 2 punkten att gärningsmannen (uppsåtligen) handlar så att egendomens brottsliga ursprung döljs eller maskeras. Ett sådant förfarande som saknar uppsåt i fråga om avsikt eller följd är enligt gällande lag straffbart endast som häleribrott i anknytning till vissa i lagen nämnda förbrott, varvid det centrala syftet med kriminaliseringen är att trygga ägarens rätt att få tillbaka egendom som frånhänts denne genom brott.

Förutsättningarna för avsiktssått framgår av 6 § 1 mom. 1 punkten, eftersom det skulle vara mycket svårt att fastställa gränserna för straffbarhet för förvärv, innehav och användning på ett sådant sätt att rättssäkerheten inte skulle äventyras och eftersom en sådan kriminalisering har ansetts strida mot de centrala principerna i vår straffrätt (RP 180/1992 rd, s. 11). Enligt de s.k. principerna för kriminalisering (exempelvis GrUU 48/2017 rd, s. 6 – 7, GrUU 16/2010 rd, s. 4, GrUU 17/2006 rd s. 2/II, GrUU 20/2002 rd s. 5/II, GrUU 23/1997 rd s. 2 – 3), den straffrättsliga legalitetsprincipen (8 § i grundlagen (731/1999, 3 kap. 1 § i strafflagen) och det vedertagna sättet att formulera strafflagstiftning ska brottsrekvisit utformas så att de så exakt och noggrant som möjligt endast täcker ett sådant klandervärd förfarande som av grundad anledning kan betraktas som straffbart. Av det omfattande tillämpningsområdet för penningtvätt följer också att det är svårt att i praktiken gestalta en situation där en klandervärd penningtvättsåtgärd som gäller vinning av brott och som borde betraktas som straffbar inte på grund av de nuvarande avgränsningarna skulle vara det. Oftast kan nämligen olika tvättningsåtgärder anses vara utförda i syfte att dölja eller maskera, eller man kan anse att de har dolt eller maskerat ursprunget för den egendom som avses i bestämmelsen (RP 285/2010 rd, s. 7). Såsom framgår av avgörandet HD 2009: 59 kan dessa syften härledas ur yttre omständigheter. Högsta domstolen konstaterade bland annat följande:

”Åtgärder för att dölja eller maskera på det sätt som rekvisitet avser behöver ändå inte vara gärningsmannens enda avsikt. Användning av vinning av brott eller egendom som kommit i stället för den är som gärningsform för penningtvätt sådan att det i typiska fall är förenat med andra avsikter än att dölja egendomens olagliga ursprung. Användning genom att konsumera för eget bruk kan således uttrycka en avsikt att dölja eller maskera egendomens olagliga ursprung på det sätt som rekvisitet förutsätter. Precis som när det gäller andra gärningsformer måste bedömningen av eventuella avsikter att dölja eller maskera egendomens ursprung ofta ske utifrån objektiva fakta”

” En användning för konsumtion av egendom som förvärvats genom vinning av brott är ägnad att leda till att det inte längre går eller åtminstone blir väsentligt svårare att förena på detta sätt förlorade medel med ett brottsligt förfarande. Detta oberoende av att användningen för konsumtion vid en granskning av förändringar i personens levnadsstandard kan väcka utomståendes misstankar om egendomens ursprung. Det finns ingen anledning att göra en straffrättsligt avvikande bedömning av konsumtion av vinning av brott i form av likvida medel än av annan omvandling av vinning av brott i syfte att dölja eller maskera egendomens olagliga ursprung”.

Även om ett sådant syfte som avses ovan saknas kan det så kallade påföljdsrekvisitet i 6 § 1 mom. 2 punkten uppfyllas. Med stöd av bestämmelsen och definitionen av uppsåt i 3 kap. 6 § strafflagen döms som penningtvätt också sådana gärningar där gärningsmannen har ansett att det är säkert eller ganska sannolikt att vinning av brott döljs eller maskeras på det sätt som avses i bestämmelsen. Det finns också skäl att observera att rekvisitet för penningtvätt efter avgörandet HD 2009:59 har justerats genom en ändring av strafflagen (191/2011). Genom lagändringen utvidgades rekvisitet ytterligare genom att innehav lades till som gärningssätt och avsikten att bereda sig själv eller någon annan nytta blev straffbar. Detta utvidgar ytterligare bestämmelsens tillämpningsområde i enlighet med direktivets mål (RP 285/2010 rd). I samband med beredningen av propositionen var det inte känt att det skulle ha förekommit något fall där avsiktssuppsåtsförutsättningen enligt 6 § 1 mom. 1 punkten skulle ha varit ett hinder för tillräknande av penningtvättsbrott.

Inte heller EU-kommissionens tidigare ställningstaganden ger anledning att anta att de bestämmelser i vår strafflag som gäller vinnings-, maskerings- och biståndsuppsåt skulle stå i konflikt med förpliktelserna i direktivet. Vid utvärderingen av genomförandet av 2001 års rambeslut om penningtvätt konstaterade kommissionen inte brister i genomförandet i Finland (KOM (2004) 230, slutlig och KOM (2006) 72, slutlig), trots att den då gällande strafflagens bestämmelse om penningtvätt till denna del var ännu snävare (eftersom innehav och vinningssyfte på ovan nämnt sätt fogades till rekvisitet först senare genom lag 191/2011).

FATF har dock i sina sakkunnigranskade rapporter om Finland ansett att strafflagens bestämmelser om penningtvätt tekniskt sett inte helt motsvarar FATF:s rekommendationer med avseende på de uttryckliga syften som gäller döljande eller maskering eller hjälp till gärningsmannen. FATF har å andra sidan som faktorer som minskar betydelsen av denna omständighet beaktat bestämmelserna i 32 kap. i strafflagen, exempelvis när det gäller häleribrott och penningtvätt av oaktsamhet, samt praxis vid tillämpningen av bestämmelserna. Sammantaget har detta därför inte i någon betydande utsträckning påverkat FATF:s sammantagna bedömning av Finland. Därför föranleder inte heller FATF:s rekommendation några ändringar i lagstiftningen i detta hänseende.

Det kan vidare konstateras att definitionen av uppsåt är en fråga som hör till de allmänna straffrättsliga lärorna och som inte harmoniseras genom direktivet i medlemsstaternas lagstiftning och där medlemsstaterna har prövningsrätt. Det är också av betydelse att förutsättningarna för

när avsiktssuppsåt inte heller i praktiken försämrar Finlands möjligheter att ge internationell rättshjälp i brottmål till andra medlemsstater.

Vidare bör det beaktas att artikel 3.1 c i direktivet förutsätter att förvärv, innehav eller användning av egendom ska vara straffbart endast om gärningsmannen vid tiden för mottagandet var medveten om att egendomen härrörde från brottslig verksamhet. Strafflagens bestämmelse om penningtvätt innehåller inget motsvarande krav om vetskap. Tillräknandet beror således på om det allmänna uppsåtskravet uppfylls. I rättspraxis har kravet på uppsåt i fråga om en omständighet som avses i rekvisitet uppfyllts när gärningsmannen kan anses ha funnit en omständighet synnerligen sannolik (t.ex. HD 2014: 54, HD 2013: 17, HD 2012: 66 och HD 2006:65). Det här innebär att tillräknandet när det gäller egendomens olagliga ursprung enligt strafflagen fastställs med en klart lägre tröskel än vad direktivet förutsätter. Detta är av betydelse i synnerhet eftersom det i praktiken ofta är svårt att bevisa att den misstänkte har haft kännedom om egendomens olagliga ursprung. Bestämmelserna i 32 kap. 9 § i strafflagen om penningtvätt av oakt-samhet utvidgar dessutom straffbarheten till gärningar som har begåtts av grov oakt-samhet, vilket i fråga om penningtvätt i dess grundform går längre än direktivets förpliktelser. Det mer omfattande straffrättsliga ansvaret för egendomens ursprung som förutsätts i direktivet talar också för en precisering av brottsrekvisitet för penningtvätt med bestämmelser som gäller avsiktssuppsåt.

På de grunder som konstaterats ovan skulle bestämmelserna om avsiktssuppsåt i strafflagens rekvisit för penningtvätt inte leda till ett slutresultat som är bristfälligt med avseende på direktivet. I själva verket går bestämmelserna i strafflagen till många delar utöver förpliktelserna i direktivet på ett sätt som främjar direktivets mål. Vår lagstiftning kan således anses uppfylla kriminaliseringsskyldigheten enligt artikel 3.1 c i direktivet.

Definitionen av penningtvätt i artikel 3.1 motsvarar till sin ordalydelse också i övrigt definitionerna av penningtvätt i andra internationella förpliktelser som är bindande för Finland. I EU-lagstiftningen finns en sådan definition i artikel 1.3 i det fjärde penningtvättsdirektivet, till vilken det också hänvisas i artikel 4.1 i direktivet (EU) 2017/1371 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägerier som riktar sig mot unionens finansiella intressen. Frågan om huruvida rekvisiten i de gällande bestämmelserna i 32 kap. i strafflagen är tillräckliga med tanke på internationella förpliktelser har bedömts i flera tidigare regeringspropositioner. Bestämmelserna i 32 kap. i strafflagen har ansetts uppfylla de internationella förpliktelser som i sak motsvarar ordalydelsen i artikel 3.1 i det direktiv som nu ska genomföras (RP 53/2002 rd s. 20, RP 25/2008 rd, s. 12, RP 285/2010 rd, s. 5 och RP 231/2018 rd, s.25).

Med hänsyn till artikel 3.1 i direktivet finns det således ingen anledning att ändra lagstiftningen.

3.2.1 Penningtvätt av oakt-samhet

Enligt artikel 3.2 får medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de handlingar som avses i artikel 3.1 är straffbara om gärningsmannen misstänkt, eller borde ha känt till, att egendomen härrörde från brottslig verksamhet. Bestämmelsen gäller kriminalisering av penningtvätt av oakt-samhet. Bestämmelsen är inte förpliktande och det är därför upp till medlemsstaterna att avgöra om den ska genomföras. I 32 kap. 9 § i strafflagen bestraffas för oakt-sam penningtvätt den som av grov oakt-samhet vidtar åtgärder som avses i 6 §. För penningtvätt av oakt-samhet föreskrivs böter eller fängelse i högst två år.

Artikel 3.2 förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

3.2.2 Utredningsgrad i fråga om förbrott

Enligt artikel 3.3 a får en tidigare eller samtidigt fällande dom för den brottsliga verksamhet som egendomen härrörde från inte utgöra en förutsättning för en fällande dom för ett uppsåtligt penningtvättsbrott enligt artikel 3.1. Enligt artikel 3.3.b är en fällande dom möjlig för penningtvättsbrott om det kan fastställas att egendomen härrörde från brottslig verksamhet utan att det därvid är nödvändigt att fastställa alla faktiska omständigheter eller alla förhållanden rörande den brottsliga verksamheten, inbegripet gärningsmannens identitet.

Bestämmelserna i 32 kap. i strafflagen förutsätter när det gäller straffbarhet för penningtvätt inte att alla fakta eller omständigheter som gäller förbrottet har utretts. Däremot ska det vara utrett att ett förbrott har begåtts och att förbrottet har resulterat i ekonomisk vinning. En förutsättning för straffbarhet är däremot inte nödvändigtvis att gärningsmannen döms till straff eller ens att gärningsmannen är känd. Preskription av förbrottet utgör inte heller något hinder för tillämpningen av penningtvättsbestämmelsen (RP 53/2002 rd, s. 36).

Artikel 3.3 a och b kräver inga ändringar i lagstiftningen.

3.2.3 Förbrott som begåtts utomlands

Enligt artikel 3.3 c ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att brott som avses i artikel 3.1 omfattar egendom som härrör från en handling som utförts inom en annan medlemsstats territorium eller inom ett tredjeland territorium, om handlingen skulle utgöra brottslig verksamhet om den hade begåtts på det egna territoriet. Enligt artikel 3.4 får medlemsstaterna i dessa fall kräva att den relevanta handlingen utgör ett brott enligt den nationella rätten i den andra medlemsstaten eller i det tredjeland där brottet begåtts, utom då den utgör ett av de brott som avses i artikel 2.1 a-e och h enligt definitionen i tillämplig unionsrätt.

Direktivet förpliktar till att bestämmelserna om penningtvättsbrott också ska gälla vinning av brott som begåtts utomlands. Enligt bestämmelsen kan en förutsättning för att penningtvätt ska vara straffbar vara att förbrottet uppfyller rekvisitet för en straffbar gärning både i den stat där straff för penningtvätt döms ut och enligt lagstiftningen på den gärningsort där förbrottet begicks. Ett undantag från detta krav på så kallad dubbel straffbarhet är sådana förbrott som avses i artikel 2.1 a-e och h och som nämns i EU:s straffrättsliga rättsakter och i fråga om vilka det inte får förutsättas att förbrottet ska bestraffas enligt lagen på den ort där brottet begicks.

Enligt rekvisitet i 32 kap. 6 § i strafflagen gäller penningtvätt egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom. Det kan också vara fråga om brott som begåtts utomlands. Av legalitetsprincipen i 8 § i grundlagen och 3 kap. 1 § i strafflagen följer att förbrott ska uppfylla brottsrekvisitet enligt finsk lag för att vinningen av brottet ska kunna betraktas som vinning av brott i den mening som avses i rekvisitet för penningtvättsbrott. Det kan också anses att av legalitetsprincipen följer att ett förbrott i princip ska vara straffbart också enligt lagen på gärningsorten. Sålunda uppfylls det villkor för vinning av brott som avses i rekvisitet för penningtvättsbrott, om ett utomlands begånget förbrott uppfyller de krav på dubbel straffbarhet som avses i 1 kap. 11 § i strafflagen, det vill säga är straffbart både i det land där gärningen begicks och i det land där straffet döms ut (HD 2013:17, 12 punkten, HD1318:2018, 23 punkten). Om så inte är fallet kan gärningen i regel inte betraktas som ett sådant förbrott som avses i bestämmelsen om penningtvätt.

RP 183/2020 rd

Enligt 1 kap. 7 § i strafflagen ska på brott som begåtts utanför Finland och vars straffbarhet oberoende av lagen om gärningsorten grundar sig på en internationell överenskommelse som är förpliktande för Finland eller på någon annan författning eller en bestämmelse om är internationellt förpliktande för Finland, (internationellt brott), tillämpas finsk lag. Dessa brott definieras i förordningen om tillämpning av 1 kap. 7 § i strafflagen (627/1996). I 1 kap. 7 § 2 och 3 mom. i strafflagen anges dessutom vissa andra brott på vilka finsk lag tillämpas oberoende av lagen på gärningsorten.

Till de brott som avses i 1 kap. 7 § i strafflagen hör brott som motsvarar definitionerna i den unionslagstiftning som avses i artikel 2.1 a-e och h i direktivet, det vill säga terrorism, (led b), människohandel (led c) och olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen (led e). Eftersom de brott som avses i 1 kap. 7 § i strafflagen kan betraktas som förbrott till penningtvätt oberoende av lagen på gärningsorten, uppfylls i fråga om dessa brott skyldigheterna enligt artikel 3.4 i direktivet. Däremot uppfylls skyldigheterna inte i fråga om följande brott, eftersom de inte kan betraktas som förbrott till penningtvätt, oberoende av lagstiftningen på gärningsorten:

- deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen,
- ordnande av olaglig inresa enligt 17 kap. 8 § i strafflagen och grovt ordnande av olaglig inresa enligt 8 a § i den lagen,
- brott som gäller sexuellt utnyttjande (17 kap. 18, 18 a, 19 §, 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6 och 7, 7 b, 8 a-8 c, 9, 9 a § i strafflagen)
- givande av muta enligt 16 kap. i strafflagen (13 §) och grovt givande av muta (14 §),
- givande av muta i näringsverksamhet enligt 30 kap. i strafflagen (7 §), grovt givande av muta i näringsverksamhet (7 a §), tagande av muta i näringsverksamhet (8 §) och grovt tagande av muta i näringsverksamhet (8 a §),
- tagande av muta enligt 40 kap. i strafflagen (1 §) och grovt tagande av muta (2 §).

I 1 kap. 11 § 2 mom. i strafflagen föreskrivs också om undantag från kravet på dubbel straffbarhet i situationer där en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd därmed jämförbar person har begått ett brott som avses i bestämmelsen. Till de brott som undantaget gäller hör, av brott som avses i artikel 2.1 a-e och h i direktivet och som definieras i tillämplig unionslagstiftning, också andra brott än de som definieras i 1 kap. 7 § i strafflagen, exempelvis brott som gäller sexuellt utnyttjande. Med beaktande av skyldigheterna enligt artikel 3.3 b kan direktivet inte anses tillåta att kretsen av gärningsmän som kan begå förbrott begränsas till medborgare eller därmed jämförbara personer. Eftersom undantaget från kravet på dubbel straffbarhet med stöd av 1 kap. 11 § 2 mom. i strafflagen endast tillämpas på finska medborgare och därmed jämförbara personer, räcker undantaget inte heller i fråga om sådana brott som nämns i bestämmelsen till för att uppfylla skyldigheten enligt artikel 3.4.

För att uppfylla skyldigheterna enligt artikel 3.4 i direktivet måste lagen därför ändras. De ovan nämnda brott som inte avses i 1 kap. 7 § bör definieras som förbrott till penningtvättsbrott oberoende av lagstiftningen på gärningsorten. Bestämmelsen bör utsträckas till att gälla också grov penningtvätt.

Att föreskriva om gärningar som förbrott till penningtvätt oberoende av lagstiftningen på gärningsorten kan anses innebära att tillämpningsområdet för Finlands straffrätt till denna del utvidgas till att omfatta hela världen utan något mer omfattande internationellt avtal än en EUrättsakt. Dessutom innebär regleringen ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet, vilket har relevans för legalitetsprincipen. Av dessa skäl ska denna skyldighet i direktivet tolkas restriktivt. I linje med detta föreslås det inte att undantaget från kravet på dubbel straffbarhet ska utsträckas till att gälla mindre allvarliga gärningsformer av förbrott, dvs. brott för vilka det inte har föreskrivits strängare straff än böter. Undantagsbestämmelsen föreslås inte heller gälla penningtvätt att oaktasamhet, som direktivet inte heller förpliktar att kriminalisera.

I propositionen föreslås det inte heller att åtal ska kunna väckas i Finland för ovan nämnda brott såsom huvudbrott, oberoende av lagen på gärningsorten. Brotten ska i övrigt jämföras med sådana internationella brott som avses i 1 kap. 7 § i strafflagen. Regleringen skulle också gå betydligt längre än förpliktelserna i direktivet. En sådan reglering ska i princip inte inledas utan en internationell förpliktelse.

Det föreslås att skyldigheterna enligt artikel 3.4 i direktivet genomförs genom att det till 1 kap. 11 § i strafflagen fogas ett nytt 3 mom. med stöd av vilket ovan nämnda brott ska betraktas som förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, även om det inte föreskrivs om straff för gärningarna i lagen på gärningsorten.

3.2.4 Självtvätt

Enligt artikel 3.5 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de handlingar som avses i punkt 1 a och b är straffbara om de begås av personer som begick eller var inblandade i den brottsliga verksamheten från vilken egendomen härrörde. Bestämmelsen förutsätter således att det är straffbart som självtvätt att omvandla eller överföra egendom med vetskap om att den härrör från brottslig verksamhet, i syfte att dölja eller maskera egendomens olagliga ursprung eller att hjälpa en person som deltagit i sådan verksamhet att undvika rättsliga påföljder. Enligt bestämmelsen ska det dessutom vara straffbart att hemlighålla eller dölja en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, dess belägenhet, förfogandet över den, dess förflyttning, de rättigheter som är knutna till den eller äganderätten till den, med vetskap om att egendomen härrör från brottslig verksamhet. Enligt artikel 4 i direktivet ska också försök till gärningar som bestraffas som självtvätt vara straffbara.

Skyldigheten att kriminalisera självtvätt gäller inte sådana gärningar som avses i artikel 3.1 c, det vill säga enbart förvärv, innehav eller användning av egendom. Direktivet förutsätter inte heller att någon annan omvandling eller överföring av egendom som inte har ett sådant syfte att dölja eller hjälpa som definieras i bestämmelsen kriminaliseras som självtvätt och som inte till följd av uppsåt innebär att egendom döljs eller maskeras, eftersom direktivet över huvud taget inte förutsätter att sådana gärningar i sig ska vara straffbara.

Till 3.5 an knyter i väsentlig grad skäl 11, där det preciseras i vilken utsträckning självtvätt enligt direktivet ska vara straffbart vid sidan av förbrott. I skäl 11 sägs det att penningtvättsåtgärder ska vara straffbara som självtvätt då ”penningtvätten inte bara består i innehav eller användning av egendom, utan även inbegriper överlåtelse, omsättning, hemlighållande eller döljande av egendom och resulterar i skada utöver den som redan har orsakats av den brottsliga verksamheten, till exempel genom att den egendom som härrör från brottslig verksamhet sätts i omlopp och dess olagliga härkomst därigenom hemlighålls.” Med ”skada utöver” avses i sak ytterligare skada, vilket framgår av andra språkversioner (further damage). Självtvätt ska således vara

straffbar när den orsakar sådan skada som inte redan täcks av förbrottet och det straff som utdöms för det. Detta kan anses vara förenligt med förbudet i artikel 50 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, enligt vilken ingen får åtalas eller straffas för ett brott för vilket han eller hon redan i unionen slutgiltigt har frikänts eller dömts i enlighet med lag (den så kallade *ne bis in idem*-regeln, se LaUB 2/2012 s. 2).

Enligt finsk lag är självtvätt utöver förbrott straffbart endast i begränsad utsträckning. Enligt begränsningsbestämmelsen i 32 kap. 11 § i strafflagen döms för sådana häleri- eller penningtvättsbrott som avses i kapitlet inte en person som har medverkat till det brott genom vilket egendomen har fränhånts någon eller vinningen erhållits (förbrott). Brott som medför ekonomisk vinning är i regel förenade med åtgärder för att säkerställa vinningen. Den klandervärdhet och skada som brotten orsakar den lagliga ekonomin har därför beaktats redan vid straffvärderingen av förbrottet, oberoende av om vinningen fräntas gärningsmannen eller inte. Självtvätt är således i princip en eftergärning till ett förbrott, för vilken samma person inte kan straffas separat utöver förbrottet (RP 66/1088 rd, s. 108, RP 138/2011 rd, s. 7, LaUU 2012 rd, LaUU 4/2017 rd, LaUU 11/2017 rd). I stället för den traditionella termen "*straffri eftergärning*" används i denna proposition även termen "*medbestraffad eftergärning*" som används i rättslitteraturen (Tapani, Tolvanen et Hyttinen: *Rikosoikeuden yleinen osa, Vastuuoppi*", Helsinki 2019, s. 579-583). Termen beskriver bättre det faktum att eftergärningen inte är straffri utan att gärningens klandervärdhet har beaktats i det straff som föreskrivs för huvudgärningen.

Begreppet medbestraffad eftergärning har samband med lagkonkurrens. Vid lagkonkurrens är det fråga om att flera olika straffbestämmelser förefaller att vara tillämpliga på en och samma gärning, dock så att tillämpningen av en straffbestämmelse gör det överflödigt eller juridiskt omöjligt att tillämpa någon annan eller några andra straffbestämmelser. I detta fall uppfylls genom en eller flera gärningar ett flertal brottsrekvisit men straff döms ut bara med stöd av en enda straffbestämmelse. Strafflagen saknar en allmän bestämmelse om lagkonkurrens. I vissa fall inbegriper rekvisitet ett uttryckligt omnämnande om att brottet bestraffas "om inte strängare straff eller lika strängt straff föreskrivs någon annanstans i lag". Det finns också vissa andra regler som utvecklats närmast i rättslitteraturen men också i lagberedningshandlingar och i rättspraxis. I vissa fall kan en gärning som är en nödvändig eller regelmässig för- eller eftergärning också bli straffri. I sådana fall är det fråga om endast ett brott (se t.ex. RP 40/1990 rd, s. 8).

I högsta domstolens avgörande HD 1978 II 135 dömdes den åtalade, som efter att ha dödat offret följande dag hade bränt upp dennes handlingar för att försvåra identifieringen, inte separat för skadegörelse. I avgörandet HD 1980 II 124 dömdes den åtalade, som hade tillgripit en bil i Sverige för att föra den till Finland för att säljas och efter tillgreppet infört bilen till Finland och underlåtit att tullklarera den, endast för stöld i vilken skattebedrägeri ingick. I avgörandet HD 2001:45 hade A tillverkat falska sedlar och därefter uppmanat B att vilseleda anställda i olika affärer att ta emot de förfälskade sedlarna som betalning för inköp. Högsta domstolen ansåg att anstiftan till bedrägeri, som de lägre rättsinstanserna hade tillräknat A, ingick i penningförfälskningen. Eftergärningar har inte alltid lämnats obestraffade om de exempelvis innefattar en rättskränkning som inte har beaktats i den rättsliga bedömningen av det första brottet och om eftergärningen har riktat sig mot något annat rättsgott än det första brottet. I högsta domstolens avgörande HD 2002:122 hade en person i sin personliga konkurs dolt medel som han hade fått då han gjorde sig skyldig till medhjälp till grov oredlighet som gäldenär som en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag hade begått. Också A dömdes för grovt gäldenärsbedrägeri. I högsta domstolens avgörande HD 2004:122 dömdes en person som hade tillägnat sig brännolja och använt den som bränsle i sin bil i stället för dieselolja utan att göra lagstadgad anmälan till fordonsförvaltningscentralen för tillgreppet och dessutom för lindrigt skattebedrägeri. I avgörandet HD 2011:3 hade svaranden dömts för grov oredlighet som gäldenär efter att utan godtagbart skäl ha lyft medel från ett bolag. Den åtalade ålades ersätta bolagets konkursbo för den

RP 183/2020 rd

skada han åsamkat konkursboet. Den åtalade ansågs dessutom ha gjort sig skyldig till grovt skattebedrägeri genom att låta bli att som inkomst i sin personliga beskattning deklarerat de medel han hade lyft. De tillämpningsbestämmelser som gäller lagkonkurrens har i rättsvetenskapen, rättspraxis och förarbeten till lagar i stor utsträckning utvecklats utifrån enskilda brott och typfall. Det är emellertid klart att läran om konkurrens hör till straffrättens allmänna principer.

Åtminstone när det gäller konkurrens i fråga om penningtvätt och förbrott till penningtvätt är det relevant att de förbrott som ger gärningsmannen egendom eller vinning utöver annan skada eller fara i regel också orsakar skadliga verkningar på den lagliga ekonomin redan för att dessa gärningar i allmänhet är förenade med någon typ av användning av egendomen eller vinningen som leder till att vinningen av brott blir en del av det lagliga finansieringssystemet. I den mån sådana skadliga åtgärder *alltid eller regelmässigt ingår i förbrottet*, ska klander som gäller dem uttryckligen på grund därav ingå i straffet för förbrottet. Av hävd har det därför ansetts att gärningar som nära anknyter till eller i regel säkerställer vinning av brott ska betraktas som medbesträffade eftergärningar, vilket innebär att klandervärlden redan ingår i den straffskala som föreskrivs för förbrottet. Dessa gärningar ska således inte tillräknas den som begått förbrottet separat vare sig som penningtvättsbrott eller häleribrott (se t.ex. RP 66/1988 s. 108, RP 138/2011 rd s. 7, LaUB 2/2012 rd s. 2, LaUU 4/2017, s. 4-5).

Trots de principer som gäller lagkonkurrens är självtvätt straffbart i begränsad utsträckning i och med ändringen av 32 kap. 11 § i strafflagen, som trädde i kraft den 1 maj 2012 (187/2012). Med stöd av detta lagrum kan en person trots begränsningsbestämmelsen dömas ifall penningtvättsbrottet, med beaktande av hur kontinuerliga och planmässiga de olika gärningar är, utgör den väsentligaste och mest klandervärda delen av brotten i fråga. Syftet med lagändringen var att säkerställa att inte smärre deltagande i förbrott alltid ska eliminera det straffrättsliga ansvaret för penningtvätt. För att självtvätt ska vara straffbar förutsätts det således att de förutsättningar för grov penningtvätt som anges i 32 kap. 7 § uppfylls och att tyngdpunkten i gärningsmannens verksamhet ligger på penningtvätten och inte på förbrottet. I förarbetena till lagen sägs det att ”om tyngdpunkten i en gärningsmans verksamhet ligger på penningtvätten och inte på förbrottet, hindrar varken de traditionella konkurrenslärorerna eller andra principer att penningtvätten anses straffbar i de fall när penningtvättsbrottet inte blir bedömt i sin helhet i samband med bedömningen av förbrottets klandervärde.” (RP 138/2011 rd, s. 7). Enligt förarbetena kan den som deltagit i förbrottet dömas för grov penningtvätt när straffet för grov penningtvätt skulle vara strängare än straffet för förbrottet och ”Till dessa delar styrs prövningen av principerna om att den gärning som följer på förbrottet inte bestraffas”. (RP 138/2011 rd, s. 10, LaUB 2/2012 rd).

Klander som gäller självtvättsgärningar anses således enligt finsk lagstiftning redan nu utgöra en del av straffet för förbrott på den grunden att sådana gärningar på det sätt som konstateras ovan ska anses vara medbesträffbara eftergärningar till ett förbrott. I de fall som avses i 32 kap. 11 § i strafflagen kan straff för självtvätt dessutom dömas utöver straff för förbrottet.

Artikel 3.5 i direktivet förutsätter dock att självtvätt i större utsträckning än för närvarande kriminaliseras och att straff kan dömas ut separat. För att skyldigheterna enligt direktivet ska kunna fullgöras bör det föreskrivas att som straffbar självtvätt betraktas omvandling eller överföring av egendom som erhållits genom brott när detta sker i syfte att dölja eller maskera eller hjälpa samt döljande eller maskering sådan egendom. Även försök till dessa gärningar ska vara straffbart. Direktivet förutsätter inte att enbart mottagande, innehav, överlåtelse eller användning av egendom kriminaliseras som självtvätt. Det finns inte heller någon skyldighet att föreskriva att gärningar som inte har till syfte att dölja, maskera eller hjälpa gärningsmannen ska bestraffas

som självtvätt, när den som utför dessa gärningar inte heller uppsåtligen orsakar döljande eller maskering.

I artikel 3.5 i direktivet definieras penningtvätt som ska kriminaliseras som självtvätt. Brotsrekvisitet för denna gärning omfattar också i vidare bemärkelse gärningar som är nära förbundna med ett förbrott eller regelmässiga åtgärder för att säkra vinning av brott. Även om självtvätt i enlighet med definitionen ska vara straffbar i betydligt större utsträckning än för närvarande, finns det inget skäl att göra större avvikelser än vad direktivet kräver i fråga om vedertagna utgångspunkterna för lagkonkurrens, med stöd av vilka självtvätt i vissa fall fortfarande ska betraktas som en eftergärning till förbrott. Syftet med direktivet kan inte anses vara att en person i samtliga fall där han eller hon utöver ett förbrott också gör sig skyldig till en gärning som uppfyller rekvisitet för penningtvätt som ska bestraffas som självtvätt ska straffas separat för detta, utöver det straff som döms ut för förbrottet. Däremot är avsikten enligt skäl 11 i direktivets ingress att bestraffa sådan självtvätt som orsakar ytterligare skada, det vill säga i det finländska systemet för handlingar vilkas klandervärdhet inte ingår i det straff som föreskrivs för förbrottet. I andra fall skulle direktivet kunna leda till mycket divergerande och i vissa fall rentav problematiska slutresultat i de nationella rättssystemen. I det finländska rättssystemet utgår man från skyldigheten att göra förundersökning, åtala och döma. Om det för alla gärningar som uppfyller rekvisitet för självtvätt enligt definitionen i artikel 3.5 vore obligatoriskt att döma ut ett separat straff utöver straffet för förbrottet, skulle penningtvätt i praktiken bli ett vardagsbrott i Finland.

Om straff för självtvätt utöver förbrott skulle dömas ut i stor skala skulle det i praktiken också leda till en avsevärd skärpning av brott som genererar varierande slag avegendom, eftersom den som gjort sig skyldig till sådana brott i regel alltid skulle straffas för både förbrott och penningtvätt. Detta skulle inte heller överensstämja med rättsgrunden för direktivet, som gäller fastställande av minimiregler för brotsrekvisit och påföljder på områden med särskilt allvarlig brottslighet (artikel 83.1 FEUF). Dessutom skulle Finland försättas i en ofördelaktig ställning bland annat i förhållande till medlemsstater där det finns en vidare prövningsrätt när det gäller att väcka åtal vid brottsmisstanke som uppfyller brotsrekvisitet (den så kallade opportunitetsprincipen). Det har inte heller varit tradition att genom direktiv ingripa i medlemsstaternas allmänna straffrättsliga principer eller allmänna regler om väckande av åtal eller påförande av straff. Direktivet kan således inte anses förutsätta att man inte vid påförande av straff i det finländska systemet också framöver kan beakta de ovan nämnda konkurrensläroarna.

Artikel 4. Medhjälp, anstiftan och försök. I artikeln föreskrivs det att medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att medhjälp till de uppsåtliga penningtvättsbrott som anges i artikel 3.1 och de självtvättsbrott som anges i artikel 3.5, samt anstiftan och försök till dessa brott är straffbart.

Med stöd av 5 kap. 6 § i strafflagen döms den som före eller under ett uppsåtligt brott med råddåd eller på annat sätt uppsåtligen hjälper någon att begå brottet eller ett straffbart försök till det för medhjälp till brott enligt samma lagrum som gärningsmannen. För att dömas för medhjälp krävs det att huvudbrottet, i detta fall ett penningtvätts- eller häleribrott, har framskridit åtminstone till ett straffbart försök. Straffet för medhjälp fastställs med tillämpning av en lindrigare straffskala och med iakttagande av vad som föreskrivs i 6 kap. 8 § 1 mom. 3 punkten samt 2 och 4 mom. i strafflagen. Eftersom medhjälp redan nu är straffbart i fråga om alla uppsåtliga brott, kräver direktivet inga ändringar i lagstiftningen.

Enligt 5 kap. 1 § i strafflagen bestraffas försök till brott endast om försöket är straffbart enligt de bestämmelser som gäller det uppsåtliga brottet. En gärning har framskridit till försöksstadiet när gärningsmannen har börjat begå brottet och då åstadkommit fara för att brottet fullbordas. Försök till brott föreligger också när en sådan fara inte orsakas, ifall faran har uteblivit

endast av slumpmässiga skäl. Straff för försök bestäms med tillämpning av en lindrigare straffskala och med iakttagande av 6 kap. 8 § 1 mom. 3 punkten samt 2 och 4 mom. i strafflagen. Av de brott som avses i 32 kap. i strafflagen är försök till penningtvätt och försök till grov penningtvätt straffbara. Detta står i överensstämmelse med förpliktelseerna i direktivet. För att förpliktelseerna ska uppfyllas fullt ut omfattar också de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om penningtvätt i 32 kap. i strafflagen och som gäller utvidgad straffbarhet för självtvätt försök till brott. I 5 kap. 5 § i strafflagen föreskrivs det att den som uppsåtligen förmår någon till ett uppsåtligt brott eller ett straffbart försök till brottet i fråga ska dömas för anstiftan till brott såsom gärningsman. I 5 kap. 6 § föreskrivs att anstiftan till straffbar medhjälp bestraffas som medhjälp. Eftersom anstiftan är straffbart i fråga om alla uppsåtliga brott, förutsätter direktivet till denna del inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 5. Påföljder för fysiska personer. Enligt artikel 5.1 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artiklarna 3 och 4 är belagda med effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder. Ovan behandlas de bestämmelser i strafflagen som anses uppfylla kriminaliseringsskyldigheten enligt artikel 3 i direktivet. De påföljder som föreskrivs i bestämmelserna är straffrättsliga samt effektiva, proportionella och avskräckande på det sätt som förutsätts i direktivet. Artikel 5.1 förutsätter således inga ändringar i lagstiftningen. Enligt artikel 5.2 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artikel 3.1, alltså uppsåtligt penningtvättsbrott, samt självtvätt enligt 3.5, är belagda med ett maximistraff på minst fyra års fängelse. Enligt skäl 14 i ingressen påverkar denna skyldighet inte individualiseringen och utdömandet av påföljder och verkställigheten av domar i enlighet med de konkreta omständigheterna i varje enskilt fall.

Med stöd av 32 kap. 6 § i strafflagen ska för penningtvätt dömas till böter eller fängelse i högst två år och med stöd av 7 § för grov penningtvätt till fängelse i minst fyra månader och högst sex år. I ringa fall döms böter ut med stöd av bestämmelsen om penningtvätt. Det föreskrivna maximistraffet i strafflagen på sex år för grov penningtvätt överskrider med två år direktivets förpliktelse om ett maximistraff på fyra år. Dessutom har som minimistraff för brottet föreskrivits fängelse i fyra månader, vilket inte krävs i direktivet. Straffskalan är således klart strängare än vad direktivet föreskriver. För att straffskalan för grov penningtvätt ska vara tillämplig i ett enskilt fall, ska egendom som fått genom brott ha varit synnerligen värdefull eller brottet ska ha begåtts särskilt planmässigt och gärningen bedömd som en helhet vara grov. I förarbetena till lagen och i rättspraxis har egendom på cirka 13 000 euro ansetts vara uppenbart värdefull. Penningtvätt som riktat sig mot egendom som är betydligt mindre värdefull än detta har i rättspraxis ansetts vara grov när brottet har begåtts särskilt planmässigt och gärningen också bedömd som en helhet varit grov.

I artikel FEUF 288 föreskrivs om direktivets rättsverkningar. Ett direktiv ska med avseende på det resultat som ska uppnås vara bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat, men ska överlåta åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Det resultat som ska uppnås genom bestämmelsen i artikel 5.2 i direktivet är att varje medlemsstats lagstiftning möjliggör att för penningtvättsbrott kan utdömas maximalt fängelse i minst fyra år. Däremot innehåller direktivet inga exakta skyldigheter i fråga om straffmätning. I artikel 6 nämns skyldigheter när det gäller försvårande omständigheter som ska beaktas vid straffmätningen, men med stöd av bestämmelsen kan sådana omständigheters inverkan på straffet lämnas till domstolen för prövning från fall till fall. Sålunda är grunderna för straffmätningen beroende av det nationella rättssystemet. Det är klart att syftet med bestämmelsen i artikel 5.2 inte är att fängelsestraff på fyra år ska påföras för alla penningtvättsbrott. Inte heller utvidgade metoder för brottsundersökning eller möjligheter till rättsligt samarbete kan anses

vara något som ska uppnås med bestämmelsen, eftersom straffskalornas stränghet inte ska fastställas på dessa grunder utan utifrån gärningens allvarlighetsgrad i enlighet med proportionalitetsprincipen.

I 32 kap. i strafflagens graderas straffskalan för penningtvättsbrott enligt hur allvarlig gärningen är, så att maximistrafvet i de allvarligaste fallen överstiger den straffskala som anges i direktivet och i lindrigare fall är maximistrafvet lägre. Graderingen gör rättsskipningen tydligare och mer förutsägbar. Att de allvarligaste gärningssätten rubriceras som grova signalerar också att de är särskilt klandervärda. Också i rättssystem där det finns endast en straffskala för ett brott, ställer exempelvis strafflagens allmänna bestämmelser, rättspraxis eller rättsprinciper villkor för straffmätningen. I förhållande till det resultat som ska uppnås genom direktivet saknar det betydelse om förutsättningarna för påförande av straff bestäms enligt graderingen av rekvisiten för penningtvättsbrott, rättspraxis, allmänna bestämmelser i strafflagen eller andra rättsliga förutsättningar. Individualiseringen och utdömandet av påföljder som nämns i skäl 14 i direktivets ingress, och som direktivet inte ställer något hinder för, kan anses handla uttryckligen om de nationella rättssystemens normer med stöd av vilka det straff fastställs som ska tillämpas på ett enskilt penningtvättsbrott.

Hänsyn bör också tas till den andra rapporten om utvärderingen av genomförandet av kommissionens rambeslut om penningtvätt. I artikel 2 ingår en förpliktelse att föreskriva att maximistrafvet för penningtvättsbrott ska vara fängelse i minst fyra år. I rapporten har det noterats att det maximistrafvet på fyra år som förutsätts i Finland och i fem andra medlemsstater endast används när en domare definierar ett brott som grov penningtvätt. Men kommissionen konstaterar ändå att alla dessa medlemsstaters lagstiftning ligger i linje med bestämmelserna i artikel 2 (s. 6).

På de ovan anförda grunderna kan det konstateras att de föreskrivna straffen för penningtvättsbrott överensstämmer med direktivets förpliktelser. Artikel 5.2 förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Enligt artikel 5.3 ska medlemsstaterna även vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att fysiska personer som har begått sådana penningtvättsbrott som avses i artikel 3 eller gjort sig skyldig till medhjälp, anstiftan eller försök enligt artikel 4 vid behov blir föremål för ytterligare sanktioner eller åtgärder. Bestämmelsen förpliktar medlemsstaterna att se till att deras lagstiftning i förekommande fall möjliggör tilläggsåtgärder eller tilläggsåtgärder för dem som gjort sig skyldiga till penningtvättsbrott. Det överläts till medlemsstaterna att bestämma typen av tilläggsåtgärder eller tilläggsåtgärder och förutsättningarna för dem. I skäl 14 i ingressen nämns som exempel på tilläggsåtgärder böter, tillfällig eller permanent utslutning från tillgång till offentlig finansiering, inklusive anbudsförfaranden, bidrag och förmåner, tillfälliga näringsförbud eller tillfälliga förbud mot att ställa upp i val till eller kandidera till en offentlig tjänst. Tilläggsåtgärderna eller åtgärderna kan också vara av annat slag. I skäl 14 påpekas vidare att skyldigheten inte påverkar domarens eller domstolens rätt att avgöra huruvida ytterligare sanktioner eller åtgärder ska påföras med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

I 6 kap. 10 § i strafflagen föreskrivs om tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse. Enligt 1 mom. kan, om villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för ett brott, dessutom böter dömas ut eller, om det villkorliga fängelsestrafvet är åtta månader eller längre, kan samhällstjänst i minst 14 och högst 120 timmar dömas ut. Enligt 2 mom. kan den som hade fyllt 21 när han eller hon begick brottet dömas till villkorligt fängelse förenat med en övervakning under ett år och tre månader. Enligt 3 mom. kan som tilläggsåtgärd samtidigt dömas ut böter och i 2 eller 3 mom. avsedd övervakning om detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens anpassning i samhället eller för att förhindra återfall i brott.

Med stöd av 3 § i lagen om näringsförbud (1059/1985) kan näringsförbud meddelas en person som vid drivandet av rörelse av någon annan orsak än betalningsoförmåga väsentligen har åsidosatt de lagstadgade skyldigheter som hänför sig därtill, eller om han vid drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande som inte kan anses ringa och hans verksamhet som helhet bedömd ska anses skadlig för borgenärer, avtalsparter, den offentliga ekonomin eller en sund och fungerande ekonomisk konkurrens. Enligt 2 § i lagen om näringsförbud får näringsförbud meddelas en enskild näringsidkare som är bokföringsskyldig enligt bokföringslagen, en bolagsman i ett öppet bolag, en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag och en personmedlem i en europeisk intressegruppering, samt den som är styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett samfund eller i annan därmed jämförbar ställning samt den som faktiskt leder ett samfund eller en stiftelse eller en utländsk filial som sköter dess förvaltning. I 16 kap. 11 § i strafflagen föreskrivs om brott mot näringsförbud.

Enligt 2 § i lagen om brottsofferavgift (669/2015) är den som döms till straff för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse, skyldig att betala brottsofferavgift. En förutsättning för betalningsskyldighet är inte att det finns en målsägande i fallet. Således är också de som gjort sig skyldiga till penningtvättsbrott tvungna att betala brottsofferavgiften. Brottsofferavgiften är 80 euro för den som gjort sig skyldig till dessa brott (3 § 2 mom.).

I 14 a § i strafflagen föreskrivs det att den som döms till straff för landsförräderibrott eller högförräderibrott eller till fängelse i minst två år för något annat brott ska dömas att förlora sin militära grad, om inte påföljden med hänsyn till brottets art, de omständigheter som har lett till och framgår av brottet samt de övriga konsekvenserna för gärningsmannen av förlust av den militära graden bör anses vara oskälig.

Enligt 32 kap. 12 § i strafflagen döms egendom som har varit föremål för penningtvätt, grov penningtvätt eller penningtvätt av oaktsamhet förverkad till staten. Bestämmelsen kan betraktas som en tilläggsåtgärd i den mening som avses i artikel 5.3 i direktivet, eftersom motsvarande skyldighet inte uppställs i artikel 9.

Den som gjort sig skyldig till penningtvättsbrott eller häleri kan med stöd av lag påföras också andra påföljder. En dom för penningtvättsbrott kan exempelvis vara ett hinder för att erhålla tillstånd för affärsverksamhet eller yrkesutövning eller en grund för att förlora tillståndet.

Skyldigheterna i punkt 3 i artikeln uppfylls med stöd av ovannämnda bestämmelser.

I FATF:s utvärderingsrapport om Finland (16.4.2009) anses det att de straff som döms ut för penningtvätt inte i alla avseenden uppfyller FATF:s rekommendation om straff. Varken i FTAF:s rekommendationer eller rapport specificeras närmare villkoren för ett proportionerligt straff. I rapporten ges en åtgärdsrekommendation enligt vilken Finland bör uppmuntra till att domstolarna i större utsträckning tillämpar påföljderna för grov penningtvätt för att på detta sätt uppnå tydligare proportionalitet. Rekommendationen förutsätter inga ändringar i lagstiftningen. Avsikten är att på penningtvättsbrott i stor utsträckning ska tillämpas de påföljdsalternativ som lagstiftningen möjliggör, inklusive de tilläggsåtgärder och säkringsåtgärder som nämns ovan och att straffet ska mätas i enlighet med proportionalitetsprincipen så att skalan och straffet bildar en konsekvent helhet.

Artikel 6. Försvårande omständigheter. Med stöd av artikel 6.1 ska som försvårande omständigheter vid penningtvättsbrott enligt artikel 3 samt medhjälp, försök och anstiftan enligt artikel 4, betraktas följande omständigheter: a) brottet begås inom ramen för en kriminell organisation i den mening som avses i rådets rambeslut om bekämpande av organiserad brottslighet 2008/241/RIF eller b) gärningsmannen är en ansvarig enhet i den mening som avses i artikel 2

i det fjärde penningtvättsdirektivet och begick brottet vid utövandet av sin yrkesmässiga verksamhet. I skäl 15 i ingressen preciseras skyldigheterna enligt artikeln på följande sätt: ”Även om det inte finns någon skyldighet att utdöma en strängare påföljd bör medlemsstaterna säkerställa att domaren eller domstolen har möjlighet att beakta de försvärande omständigheter som fastställs i detta direktiv när de bestämmer straffet för gärningsmän. Det är fortfarande upp till domaren eller domstolen att avgöra om straffet ska skärpas på grund av den specifika försvärande omständigheten med beaktande av samtliga faktiska omständigheter i det enskilda fallet. Medlemsstaterna bör inte vara skyldiga att föreskriva försvärande omständigheter om nationell rätt föreskriver att brott som fastställs i rådets rambeslut 2008/841/RIF (6), eller brott begångna av fysiska personer i egenskap av ansvariga enheter vid utövandet av den yrkesmässiga verksamheten, ska bestraffas som separata brott och detta kan leda till strängare påföljder.” Artikel 6.1 ger medlemsstaterna möjlighet att själva avgöra på vilket sätt man säkerställer att domstolen kan beakta försvärande omständigheter. Bestämmelsen innehåller inte heller några exakta skyldigheter när det gäller att bedöma hur försvärande omständigheter ska påverka straffet. Det ankommer således på medlemsstaterna att avgöra om skyldigheterna enligt denna bestämmelse ska fullgöras genom en särskild bestämmelse i lag som uttryckligen hänvisar till de försvärande omständigheter som avses i led a och b eller genom en allmän bestämmelse som gör det möjligt att beakta dessa omständigheter som försvärande.

Enligt artikel 1.1 i rådets rambeslut 2008/841/RIF om bekämpande av organiserad brottslighet, som avses i artikel 6.1 a avses med kriminell organisation en strukturerad sammanslutning, som har inrättats under en tid, av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på maximalt minst fyra år eller en strängare sanktion, för att direkt eller indirekt erhålla ekonomiska eller materiella fördelar. I 6 kap. 5 § 1 mom. i strafflagen nämns som straffskärpningsgrund bland annat att ett brott begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutningsverksamhet. I 2 mom. sägs att med organiserad kriminell sammanslutning avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. Bestämmelserna i strafflagen motsvarar förpliktelseerna i rambeslut 2008/841/RIF (RP 263/2014, rd s. 4-5). Den skärpningsgrund som gäller organiserade kriminella grupper enligt 6 kap. 5 § i strafflagen är tillämplig på alla brott och därmed också på de brott som avses i artiklarna 3 och 5 i direktivet och på det sätt som förutsätts i direktivet. Bestämmelserna i artikel 6.1 a kräver ingen ändring i lagstiftningen.

I artikel 2 i det fjärde penningtvättsdirektivet, som det hänvisas till i artikel 6.1 b, fastställs vilka ansvariga enheter som omfattas av det direktivet. Skyldigheterna enligt den artikeln har i huvudsak genomförts genom lagen om förhindrande av penningtvätt och av finansiering av terrorism (444/2007), i vars 1 kap. 2 § 1 mom. föreskrivs om vilka aktörer som hör till lagens tillämpningsområde och som är rapporteringsskyldiga enligt lagen. I 8 kap. i den ovan nämnda lagen föreskrivs om administrativa påföljder, inklusive ordningsavgift och påföljdsavgift, för försummelse av de rapporteringsskyldigas åligganden som gäller förhindrande av penningtvätt. Ordningsavgiften för fysiska personer är minst 500 euro och högst 10 000 euro (8 kap. 1 §). Tillsynsmyndigheten kan i princip inte påföra en fysisk person en påföljdsavgift för en gärning eller försummelse som enligt lag är straffbar (8 kap. 3 § 2 mom.). Ordningsavgift eller påföljdsavgift kan inte heller påföras den som misstänks för samma gärning i samband med en förundersökning eller en åtalsprövning eller i ett brottmål som är anhängigt vid domstol eller som har dömts för samma gärning genom en lagakraftvunnen dom (8 kap. 6 § 2 mom.). För kreditinstitut och finansiella institut föreskrivs strängare påföljder, eftersom de har en central roll i det finansiella systemet (8 kap. 4 §).

I strafflagens systematik anges grunderna för straffmätning i den allmänna delen av 6 kap. i strafflagen och de gäller alla brott. Med stöd av 5 § 1 mom. i kapitlet är grunderna för skärpning bland annat planmässighet i den brottsliga verksamheten och att brottet begås mot ersättning. Det att gärningsmannen är en ovan avsedd rapporteringsskyldig som har begått ett brott när han eller hon utövar sin yrkesverksamhet utgör inte någon skärpningsgrund som nämns särskilt i strafflagen. Denna omständighet kan emellertid innebära att någondera av de ovan nämnda skärpningsgrunderna uppfylls.

Enligt den allmänna principen för straffmätning i 6 kap. 4 § i strafflagen ska ett straff mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt. I bestämmelsen preciseras de omständigheter som ska uppmärksammas vid fastställandet av ett rättvist förhållande mellan brottet och straffet. Bedömningen av ett brotts skadlighet och farlighet ska relatera till brottsbeskrivningen. Det är alltid uttryckligen fråga om att bedöma de rekvisitsenliga följderna. Här utgås från bestämmelsens skyddsobjekt och de avsikter som ligger bakom bestämmelsen (RP 44/2002 rd). Den omständigheten att den som gjort sig skyldig till penningtvätt är en sådan rapporteringsskyldig som avses ovan och som har begått ett brott när han eller hon utövar sin yrkesverksamhet, bidrar till att öka penningtvättbrottets skadlighet och farlighet, eftersom de rapporteringsskyldiga har en central ställning i det lagliga finansieringssystemet och i förebyggandet av penningtvätt. Därför ska begående av brott som rapporteringsskyldig i yrkesutövning betraktas som en omständighet som talar för en straffskärpning och som ska beaktas vid straffmätningen utifrån den allmänna principen om straffmätning i 6 kap. 4 § i strafflagen.

Med avseende på skyldigheterna enligt direktivet är det dessutom skäl att beakta att penningtvätt såsom rapporteringsskyldig i yrkesutövning vanligen gäller synnerligen värdefull egendom eller är särskilt planmässig. Penningtvätt såsom rapporteringsskyldig i yrkesutövning kan uppfylla rekvisitet för grov penningtvätt, vilket innebär att gärningen kan leda till strängare påföljder på det sätt som avses i skäl 15 i direktivet. I rättspraxis har till exempel det faktum att den som gjort sig skyldig till ett brott har varit ombud för penningförmedlingsföretag resulterat i att penningtvätt bedömts som grov som helhet betraktad (HD 1318:2018, punkt 29).

På de grunder som anförs ovan finns det inte skäl att avvika från den nuvarande systematiken i strafflagen genom att föreskriva att brott som begås såsom rapporteringsskyldig i yrkesutövningen utgör en separat skärpningsgrund. Den omständigheten utgör redan nu med stöd av de mer allmänna lagbestämmelserna en grund som domstolen kan beakta som en försvårande omständighet när den på det sätt som förutsätts i direktivet mäter ut straffet för gärningen. En sådan omständighet innebär dessutom i typiska fall att rekvisitet för grov penningtvätt uppfylls. Artikel 6.1 b förutsätter således inte någon ändring av lagstiftningen.

Enligt artikel 6.2 får medlemsstaterna föreskriva att försvårande omständigheter i samband med penningtvättsbrott enligt artikel 3 och i samband med medhjälp, försök och anstiftan enligt artikel 4 ska anses vara att värdet av den egendom som är föremål för penningtvätt är betydande eller att den egendom som är föremål för penningtvätt härrör från ett av de brott som avses i artikel 2.1 a-e och h (deltagande i organiserad kriminell verksamhet, terroristbrott, människohandel och ordnande av olaglig inresa, sexuellt utnyttjande, olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen samt korruption). Bestämmelsen är inte förpliktande, vilket innebär att medlemsstaterna själva får bestämma hur den ska genomföras.

Rekvisitet för grov penningtvätt enligt 32 kap. 7 § i strafflagen uppfylls när brottet gäller synnerligen värdefull egendom och penningtvätten även bedömd som en helhet är grov. Straffska-

lan för penningtvättsbrott påverkas inte i sig av vilken egendom som härrör från förbrottet. Förbrottets allvarlighet är dock en omständighet som ska beaktas när straffet för penningtvätt mäts. Punkt 2 i artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 7. Juridiska personers ansvar. Artikeln innehåller skyldigheter att utsträcka juridiska personers ansvar till att omfatta de brott som avses i direktivet. Bestämmelsen avviker inte i sak från bestämmelser om juridiska personers ansvar i tidigare EU-rättsakter som gäller straffrätt.

Enligt artikel 7.1 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att en juridisk person kan hållas ansvarig för penningtvättsbrott enligt artiklarna 3.1 och 3.5 samt för medhjälp, anstiftan och försök enligt artikel 4 och som begås till deras förmån av någon som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och som har en ledande ställning inom den juridiska personen grundad på a) en behörighet att företräda den juridiska personen, b) en befogenhet att fatta beslut på den juridiska personens vägnar eller c) en befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.

Enligt artikel 7.2 ska medlemsstaterna också vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att juridiska personer kan hållas ansvariga när brister i den övervakning eller kontroll som ska utföras av en person som avses i artikel 7.1 har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till förmån för den begå något av de brott som avses i artiklarna 3.1, 3.5 och 4.

I artikel 7.3 konstateras det att juridiska personers ansvar enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel inte ska utesluta att straffrättsliga förfaranden inleds mot fysiska personer som är gärningsmän, anstiftare eller medhjälpare till något av de brott som avses i artiklarna 3.1, 3.5 och 4.

Med stöd av 32 kap. 13 § i strafflagen tillämpas på häleri, grovt häleri, yrkesmässigt häleri, penningtvätt, grov penningtvätt och penningtvätt av oaktsamhet vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

Enligt 9 kap. 2 § 1 mom. i strafflagen döms en juridisk person till samfundsbot om någon som hör till ett av dess lagstadsorgan eller annars hör till dess ledning eller utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet har begåtts eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits den omsorg och försiktighet som krävs för att förebygga brottet.

Enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen anses ett brott vara begånget i en juridisk persons verksamhet om gärningsmannen har handlat på den juridiska personens vägnar eller till dess förmån och han hör till den juridiska personens ledning eller står i tjänste- eller arbetsförhållande till denna eller har handlat på uppdrag av en representant för den juridiska personen.

Finlands strafflagstiftning saknar en i punkt 3 avsedd uttrycklig bestämmelse om separat straffrättsligt ansvar för juridiska personer och fysiska personer som gjort sig skyldiga till brott. Det är klart att ansvaret är separerat även utan en uttrycklig bestämmelse. Dessutom framgår detta indirekt av vissa bestämmelser. I 5 kap. 8 § i strafflagen föreskrivs det om dömande av vissa personer till straff för brott som begåtts i en juridisk persons verksamhet trots att personen i fråga inte uppfyller de särskilda rekvisitsenliga villkor, om den juridiska personen uppfyller dem. Skillnaden i straffansvar mellan juridiska personer och dem som gjort sig skyldiga till brott i deras verksamhet framgår också av 9 kap. 2 § 2 mom. i strafflagen enligt vilket sam-

fundsbot döms ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff. De ovannämnda bestämmelserna uppfyller förpliktelseerna i artikeln, vilket innebär att inga ändringar i lagstiftningen krävs.

Artikel 8. Sanktioner för juridiska personer. Artikelns förpliktelser i fråga om sanktioner för juridiska personer motsvarar i sak bestämmelserna i tidigare EU-rättsakter som gäller straffrätt.

Enligt början av artikeln ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att en juridisk person som hålls ansvarig enligt artikel 7 kan bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner, innefattande straffrättsliga eller andra böter.

Enligt 9 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen ska för brott som begåtts i ett samfund, en stiftelse eller någon annan juridisk persons verksamhet på yrkande av åklagaren dömas till fundsbot, om en sådan påföljd föreskrivs för brottet i strafflagen. I 2 mom. konstateras på motsvarande sätt som i definitionen av ”juridisk person” i artikel 2 i direktivet att bestämmelserna i 9 kap. inte tillämpas på brott som begås vid utövande av offentlig makt.

Enligt 9 kap. 5 § i strafflagen döms fundsbot ut till ett belopp av minst 850 och högst 850 000 euro. I 6 § föreskrivs om grunderna för fastställande av fundsbot. Enligt 1 mom. i den paragrafen fastställs storleken av en fundsbot enligt arten och omfattningen av den juridiska personens underlåtelse eller ledningens andel, om vilka stadgas i 2 §, samt enligt den juridiska personens ekonomiska ställning. Enligt 9 kap. 6 § 2 mom. i strafflagen beaktas vid bedömningen av betydelsen av underlåtelserna och ledningens andel brottets art och svårhet, den brottsliga verksamhetens omfattning, gärningsmannens ställning i den juridiska personens organ, i vilken mån åsidosättandet av den juridiska personens skyldigheter utvisar likgiltighet för stadganden i lag eller myndigheternas bestämmelser, samt övriga i lag stadgade straffmättningsgrunder. I 9 kap. 6 § 3 mom. i strafflagen föreskrivs att vid bedömningen av den juridiska personens ekonomiska ställning ska beaktas dess storlek och soliditet, verksamhetens ekonomiska resultat samt övriga omständigheter som väsentligt påverkar bedömningen av den juridiska personens ekonomi.

Enligt artikelns senare del kan bland effektiva, proportionella och avskräckande åtgärder nämnas

- a) fråntagande av rätt till offentliga förmåner eller stöd,
- b) tillfällig eller permanent uteslutning från tillgång till offentlig finansiering, inklusive anbuds-förfaranden, bidrag och förmåner,
- c) tillfälligt eller permanent näringsförbud,
- d) rättslig övervakning,
- e) ett rättsligt beslut om upplösning av verksamheten,
- f) tillfällig eller permanent stängning av inrättningar som har använts för att begå brottet.

Den senare delen av artikeln är inte förpliktande till sin formulering och därför är det upp till medlemsstaterna att avgöra om den ska genomföras. Artikeln innefattar flera straffrättsliga påföljder som är främmande för Finlands rättssystem och ett eventuellt införande av dem skulle förutsätta en sammantagen granskning som inte är begränsad till en viss brottstyp.

De ovan nämnda bestämmelserna uppfyller förpliktelseerna i artikeln och direktivet förutsätter därför inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 9. Förverkande. Enligt artikeln ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att deras behöriga myndigheter i enlighet med direktiv 2014/42/EU, beroende på vad som är lämpligt, fryser eller förverkar vinning som härrör från något av de brott som avses i det här direktivet och hjälpmedel som använts eller varit avsedda att användas för att begå något av dessa brott eller bidra till att något av dessa brott begås.

De lagstiftningsändringar som förutsätts i det direktiv som artikel 9.2 hänvisar till trädde i kraft i början av september 2016. I samband med att direktivet genomfördes ändrades strafflagens 10 kap. om förverkandepåföljder samt tvångsmedelslagens 6 och 7 kap. om kvarstad, beslag och kopiering av handlingar (lag om ändring av 10 kap. i strafflagen 356/2016 och lag om ändring av 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen 357/2016). Frysnings- och förverkandeåtgärder enligt det direktiv som artikeln hänvisar till är möjliga i Finland också vid häleri- och penningtvåtsbrott. I 32 kap. 12 § i strafflagen föreskrivs dessutom att egendom som har varit föremål för penningtvätt, grov penningtvätt eller oaktsam penningtvätt ska dömas förverkad till staten. Artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 10. Behörighet. I 1 punkten föreskrivs att varje medlemsstat ska vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa sin behörighet beträffande de brott som avses i direktivet, när brottet helt eller delvis har begåtts inom dess territorium eller när gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten.

Enligt 1 kap. 1 § i strafflagen tillämpas finsk lag på brott som har begåtts i Finland. Med stöd av 6 § tillämpas finsk lag på brott som en finsk medborgare har begått utanför Finland. Om brottet har begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat, är en förutsättning för straffbarheten att på brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader. Som finsk medborgare anses den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är finsk medborgare. Med finsk medborgare jämföras den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är varaktigt bosatt i Finland samt den som påträffas i Finland och som när rättegången inleds är medborgare eller varaktigt bosatt i Danmark, Island, Norge eller Sverige. Bestämmelsen uppfyller förpliktelseerna i artikel 10.1.

I artikel 10.2 föreskrivs att en medlemsstat ska underrätta kommissionen om den beslutar att utvidga sin behörighet till brott som avses i direktivet och som begåtts utanför dess territorium när gärningsmannen har sin hemvist inom dess territorium eller brottet har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad inom dess territorium. Bestämmelsen är inte formulerad på ett förpliktande sätt och därför är det upp till medlemsstaten att avgöra om den ska genomföras.

Artikel 10.3 gäller förfarandet för att lösa behörighetskonflikter. Motsvarande bestämmelse finns i vissa tidigare EU-rättsakter om straffrätt (RP 30/2018 rd). Om ett brott som avses i direktivet omfattas av fler än en medlemsstats behörighet och vilken som helst av dessa medlemsstater har möjlighet att lagföra på grundval av samma faktiska omständigheter, ska de berörda medlemsstaterna samarbeta för att besluta vilken av dem som ska lagföra gärningsmannen, i syfte att koncentrera lagföringen till en medlemsstat. Enligt punkten ska hänsyn tas till följande faktorer: inom vilken medlemsstats territorium brottet begicks, gärningsmannens nationalitet eller hemvist, offrets eller offrens ursprungsland samt det territorium inom vilket gärningsmannen påträffades. Ärendet ska, om så är lämpligt och i enlighet med artikel 12 i rambeslut 2009/948/RIF, hänskjutas till Eurojust. Det rambeslut som det hänvisas till gäller förebyggande och lösning av tvister om utövande av jurisdiktion i straffrättsliga förfaranden. Rambeslutet har

genomförts genom lagen om förebyggande och lösning av tvister om utövande av jurisdiktion i straffrättsliga förfaranden och om överföring av förundersökning och lagföring mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (295/2012). Lagen uppfyller skyldigheterna enligt 3 punkten i artikeln.

Artikeln kräver inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 11. Utredningsverktyg. Enligt artikeln ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att effektiva utredningsverktyg, såsom de som används för att bekämpa organiserad brottslighet eller andra allvarliga brott, är tillgängliga för de personer, enheter eller avdelningar som har ansvaret för att utreda eller lagföra penningtvättsbrott enligt artikel 3 samt medhjälp, försök och anstiftan enligt artikel 4. Bestämmelsen är allmänt hållen och innehåller inga skyldigheter i fråga om användningen av vissa utredningsmetoder. I skäl 19 i ingressen till direktivet sägs följande: ”Användningen av sådana verktyg, i enlighet med nationell rätt, bör vara riktad och ske med beaktande av proportionalitetsprincipen och arten och allvaret hos de brott som utreds och med iakttagande av rätten till skydd av personuppgifter.”

Bestämmelser om tvångsmedel som används för utredning av brott finns i tvångsmedelslagen (806/2011). Direktivet förutsätter att det finns effektiva utredningsverktyg. Detta kan avse tvångsmedel som enligt tvångsmedelslagen ska användas vid utredning av brott. Enligt tvångsmedelslagen är en förutsättning för användning av tvångsmedel i allmänhet att ett visst brott ska utredas (så kallat grundbrott). Möjligheten att i dessa fall använda tvångsmedel vid utredningen bestäms utifrån det föreskrivna maximistraffet för brottet eller på den grunden att brottet särskilt anges under brottsbenämningen i den tvångsmedelsspecifika bestämmelsen. I fråga om vissa tvångsmedel (exempelvis beslag) är ett villkor för att kunna använda dem dock inte att utredningen gäller ett brott av en viss allvarlighetsgrad eller med en viss benämning, utan metoder kan användas för utredning av alla brott.

En allmän förutsättning för användning av tvångsmedel är den proportionalitetsprincip som framgår av 1 kap. 2 §. I bestämmelsen konstateras att tvångsmedel får användas endast om det kan anses försvarligt med beaktande av hur grovt det undersökta brottet är, hur viktigt det är att brottet utreds och av att den misstänktes eller någon annans rättigheter kränks när tvångsmedel används samt övriga omständigheter som inverkar på saken. Proportionalitetsprincipen och andra allmänna förutsättningar för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd, s. 5) ska beaktas också när en ändring av tvångsmedelslagstiftningen övervägs. För utredning av penningtvätt och penningtvätt av oaktsamhet kan med stöd av maximistraffet för dessa brott (fängelse i två år) användas följande tvångsmedel när de övriga förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls:

- Kroppsvisitation (8 kap. 31 § 1 mom.)
- Bestämning och registrering av DNA-profiler (9 kap. 4 § 1 mom.)
- Husrannsakan (8 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten)
- Genomsökning av utrustning (8 kap. 2 § 1 § 1 mom. 1 punkten)
- Kroppsbesiktning för att söka efter föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter (8 kap. 32 § 1 mom.)
- Upptagande av signalement av den som inte är misstänkt för brott (9 kap. 3 § 2 mom.)

RP 183/2020 rd

- Reseförbud (5 kap. 1 §)
- Förstärkt reseförbud (5 kap. 1 a §)
- Beslag och kopiering av försändelser (7 kap. 5 § 1 mom.)
- Anhållande vid risk för flykt, försvårande av utredning av brott eller fortsatt brottslig verksamhet (2 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten)
- Optisk observation (10 kap. 19 § 4 mom.)
- Teknisk spårning av föremål (10 kap. 21 § 2 mom.)
- Inhämtnade av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning (10 kap. 25 § 1 mom.)
- Teleövervakning med innehavarens samtycke (10 kap. 7 § 1 mom.)
- Systematisk observation (10 kap. 12 § 3 mom.)
- Datanätbaserad täckoperation (10 kap. 27 § 3 mom.)
- Bevisprovokation genom köp (10 kap. 34 § 2 mom.)

För utredning av grov penningtvätt kan dessutom följande tvångsmedel användas när de övriga förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls:

- Användning av överskottsinformation (10 kap. 56 § 2 mom.)
- Bestämning av fånges DNA-profil (9 kap. 4 § 2 mom.)
- Teleövervakning (10 kap. 6 § 2 mom.)
- Inhämtnade av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda (10 kap. 8 §)
- Inhämtnade av basstationsuppgifter (10 kap. 10 § 2 mom.)
- Systematisk observation (10 kap. 12 § 2 och 3 mom.)
- Teknisk avlyssning (10 kap. 16 § 3 mom.)
- Optisk observation av hemfridskyddade platser (10 kap. 19 § 4 mom.)
- Teknisk spårning av misstänkt (10 kap. 21 § 3 mom.)
- Teknisk observation av utrustning (10 kap. 23 § 3 mom.)
- Kontrollerade leveranser (10 kap. 41 § 2 mom.)
- Kroppsbesiktning för bestämmande av DNA-profil (8 kap. 32 § 2 mom.)

RP 183/2020 rd

- Beslag eller kopiering av myndighets, biträdes, läkares eller utgivares handlingar (7 kap. 3 § 2 mom. 3 punkten)
- Avlyssning eller observation när föremålet för åtgärder är ett meddelande till en närstående, läkare eller utgivare (10 kap. 52 § 2 mom.)
- Täckoperationer (10 kap. 27 § 2 mom.)
- Teleavlyssning (10 kap. 3 § 2 mom.)
- Teleavlyssning när föremålet för åtgärden är ett meddelande till en närstående, läkare eller utgivare (10 kap. 52 § 2 mom.).

För utredning av penningtvättsbrott finns således omfattande och effektiva utredningsmetoder som inriktas utifrån det aktuella brottet och som förutsätter att proportionalitetsprincipen iaktas. Därmed är förpliktelseerna i artikeln uppfyllda.

Artikeln förutsätter inte några ändringar i lagstiftningen.

Artikel 12 - 15. Avslutande bestämmelser. Artiklarna innehåller sedvanliga avslutande bestämmelser om ersättande av vissa bestämmelser i rambeslutet om penningtvätt angående införlivande av direktivet med den nationella lagstiftningen, rapportering, ikraftträdande och adressater.

Enligt artikel 13 ska medlemsstaterna senast den 3 december 2020 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. Medlemsstaterna ska genast underrätta kommissionen om detta.

Enligt artikel 14 om rapportering ska kommissionen senast den 3 december 2022 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av i vilken utsträckning medlemsstaten har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa direktivet. Enligt samma artikel ska kommissionen senast den 3 december 2023 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av direktivets mervärde för bekämpandet av penningtvätt samt dess inverkan på grundläggande fri- och rättigheter.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Genom propositionen bringas lagstiftningen i Finland i överensstämmelse med direktivets krav. På de grunder som konstaterats ovan i avsnitt 3.2 föreslås det i propositionen att 1 och 32 kap. i strafflagen ändras.

Det föreslås att till 1 kap. 11 § i strafflagen, som gäller kravet på dubbel straffbarhet, fogas ett nytt 3 mom. där de brott definieras som ska betraktas som förbrott till penningtvätt oberoende av lagen på gärningsorten.

I begränsningsbestämmelsen i 32 kap. 11 § i strafflagen, som gäller häleri och penningtvättsbrott, föreslås en ändring genom vilken straffbarheten för självtvätt utvidgas till vissa gärningar som uppfyller rekvisitet för penningtvättsbrott samt försök till sådana gärningarna.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Samhälleliga konsekvenser

Även om det redan nu finns ett flertal internationella förpliktelser och rekommendationer om minimiregler för strafflagstiftningen om penningtvätt, vilka direktivet i stor utsträckning grundar sig på, främjar en ytterligare tillnärmning av strafflagstiftningen mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen såväl dessa stater som de finländska myndigheternas möjligheter att förhindra och utreda penningtvättsbrott för vilka det behövs gränsöverskridande samarbete. Också skyldigheten enligt direktivet att se till att de myndigheter som är ansvariga för att utreda eller lagföra brott i medlemsstaterna har tillgång till effektiva utredningsverktyg främjar detta syfte.

Efter lagändringen skulle en person som deltagit i ett förbrott i större utsträckning än för närvarande dömas också för penningtvätt. Det här skulle stärka det straffrättsliga skyddet för den lagliga ekonomin och i synnerhet för det finansiella systemet. Straffbarheten för självtvätt gör det möjligt att inleda en undersökning om penningtvätt även när ett förbrott redan har behandlats i domstol i sådana fall när det inte är fråga om samma gärning. De utvidgade möjligheterna att undersöka, åtala och utdöma straff för självtvätt som ett brott som är fristående från förbrottet anses också i någon mån öka de verkliga möjligheterna att döma den vinning som varit föremål för penningtvätt förverkad till staten.

Genom lagändringen om avvikelser från kravet på dubbel straffbarhet förbättra möjligheterna att döma ut straff för penningtvätt i sådana fall där ett förbrott har begåtts i en främmande stat. Lagändringen gäller vissa allvarliga förbrott.

Propositionen bedöms inte ha några andra samhälleliga konsekvenser eller konsekvenser för miljön.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

Gärningar som enligt strafflagen betraktas som straffri självtvätt ska framöver i betydligt större utsträckning betraktas som separat straffbar penningtvätt. Eftersom en utvidgning av kriminaliseringen av självtvätt skulle innebära en utvidgning av den potentiella kretsen av gärningsmän som gör sig skyldiga till penningtvätt, kan detta antas i någon mån öka antalet penningtvättsbrott.

Trots den lagändring som trädde i kraft 2012 och som gör det möjligt att döma den som deltagit i ett förbrott också för penningtvätt, har det inte meddelats någon fällande dom för en sådan gärning. Även antalet åtal har varit ringa. Den föreslagna bestämmelsen har ett betydligt vidare tillämpningsområde men den antas inte heller leda till någon betydande ökning av straffprocesser kring penningtvätt. Den föreslagna bestämmelsen utvidgar möjligheterna att döma för självtvätt, men redan nu kan och bör motsvarande brott undersökas och åtalas.

Vid bedömningen av propositionens konsekvenser för antalet penningtvättsärenden kan en riktgivande utgångspunkt vara det årliga antalet penningtvättsärenden och ärenden som gäller grov penningtvätt som kommit till polisens kännedom. I dessa fall är det fråga om situationer där det har funnits skäl att misstänka att penningtvättsverksamhet har riktats mot vinning av brott och

att den som deltagit i förbrottet i allmänhet åtminstone har medverkat till penningtvättsverksamheten. Även om den som deltagit i ett förbrott i regel inte för närvarande kan dömas för penningtvätt, ska också penningtvätt som misstänks ha begåtts av en sådan person undersökas. År 2019 fick myndigheterna kännedom om sammanlagt 424 (2018 sammanlagt 393) anmälningar om penningtvätt och grov penningtvätt eller försök till penningtvätt. Eftersom dessa brottsanmälningar kan omfatta all slags penningtvätt, bedöms endast en del av gärningarna vara sådana som med stöd av den föreslagna bestämmelsen skulle betraktas som kriminaliserad självtvätt. Å andra sidan antas dessa brottsanmälningar inte omfatta alla sådana gärningar som med stöd av den föreslagna bestämmelsen kommer att kunna ses som straffbar självtvätt. År 2018 tillräknades penningtvätt och grov penningtvätt samt försök till dessa brott som begåtts av någon annan än den som deltagit i ett förbrott sammanlagt 364 gånger.

En utvidgning av straffbarheten för självtvätt har också en allmänpreventiv verkan och förebygger de nämnda gärningarna. Det är dock svårt att göra en kvantitativ bedömning av propositionens konsekvenser för brottsligheten och den är förenad med betydande osäkerhetsfaktorer.

Utifrån detta kan man som en försiktig bedömning anta att bestämmelsen om utvidgad straffbarhet för självtvätt ökar antalet penningtvättsbrott för vilka straff utdöms med ca 100 – 200 per år. Ökningen i fråga om antalet förundersökningar och åtal bedöms vara något större.

Vid bedömningen av konsekvenserna för myndigheternas arbetsbördas är det av betydelse att det vid utredning av gärningar som bestraffas som självtvätt i stor utsträckning är fråga om samma åtgärder som förundersökningsmyndigheterna redan nu vidtar för att spåra vinning av brott, även när förundersökning inte har inletts för penningtvättsbrott. Ett åtal för självtvätt ska i regel behandlas vid domstol i samma rättegång som förbrottet. Därför uppskattas antalet förundersökningar, åtal och rättegångar inte öka nämnvärt. Å andra sidan måste man också beakta att gärningar som döms som självtvätt ofta involverar mer komplicerade ekonomiska brott, vars utredning kräver större resurser än normalt. Även om motsvarande undersökningsåtgärder måste vidtas redan nu, kan en utvidgning av straffbarheten för självtvätt antas kräva att förundersöknings- och de straffrättsliga myndigheternas resurser måste allokeras till penningtvättsbrott i större utsträckning än för närvarande.

Propositionen har inga väsentliga konsekvenser för myndigheternas inbördes relationer, myndigheternas uppgifter och förfaranden, personalen eller organisationen eller för myndigheternas administrativa uppgifter.

4.2.3 Ekonomiska konsekvenser

Propositionens ekonomiska konsekvenser berör framför allt den offentliga ekonomin.

Den som gjort sig skyldig till självtvätt skulle i allmänhet också dömas för ett förbrott, varvid den påföljd som döms ut är en del av ett gemensamt straff. Om straffet är ovillkorligt fängelse ökar den vidgade straffbarheten för självtvätt fångtalet, vilket ökar kostnaderna för verkställigheten av fängelsestraff. Det är svårt att exakt bedöma hur stor ökning av antalet fångar de föreslagna ändringarna i praktiken innebär. Man kan emellertid utgå från den ovan nämnda årliga ökningen av antalet penningtvättsdomar samt de vanligaste förbrotten vid penningtvätt och de ovillkorliga fängelsestraff som utdöms för dem. De vanligaste förbrotten vid penningtvätt är stöld-, bedrägeri- och narkotikabrott.

I genomsnitt döms ca 17 procent till ovillkorligt fängelse för ett förbrott. Om propositionen enligt ovan nämnda bedömning leder till 100 – 200 nya fällande domar för penningtvätt eller grov penningtvätt skulle dessa öka den sammanlagda längden på de årliga ovillkorliga fängelsestraffen med 17 procent, dvs. 17-34 fällande domar. År 2018 utdömdes sammanlagt 44 ovillkorliga fängelsestraff för penningtvätt och grov penningtvätt, varav 27, dvs. 61 %, dömdes för penningtvätt och 17, dvs. 39 %, för grov penningtvätt. För penningtvätt dömdes till ovillkorligt fängelse i genomsnitt 3,1 månader och för grov penningtvätt i genomsnitt 13,2 månader. Gemensamt med ett ovillkorligt fängelsestraff för förbrottet är straffet i genomsnitt ca 1/3 av detta, dvs. en månad för penningtvätt och 4,4 månader för grov penningtvätt. Av dessa ska i genomsnitt 60 procent avtjänas i fängelse, dvs. 0,6 månader för penningtvätt och 2,64 månader för grov penningtvätt. Således kan propositionen uppskattas öka antalet fängelsemånader i fråga om penningtvätt med 6,2 – 12,4 och i fråga om grov penningtvätt med 17,5 – 34 fängelsemånader, dvs. sammanlagt 23,7 – 47,4 fängelsemånader, respektive 1,92 – 3,45 fängelseår.

Kostnaderna för verkställigheten av ett ovillkorligt fängelsestraff uppgick 2019 till ca 70 860 euro per fånge per år. (Brottspåföljdsmyndighetens bokslut och verksamhetsberättelse för 2019, s. 22). Således ökar propositionen kostnaderna för verkställigheten av fängelsestraff med ca 140 000 – 280 000 euro per år (24.40.01 Brottspåföljdsmyndighetens omkostnader). Dessa kostnader kan täckas inom ramen för rambesluten för statsfinanserna och anslagen i statsbudgeten.

Allokeringen av resurser till självtvåttsärenden och ökningen av fällande domar i sådana fall kan beaktas som en faktor som i någon mån kan öka möjligheterna för staten att återfå vinning av brott genom förverkandepåföljder och skadestånd. Det bör dock noteras att den vinning som varit föremål för penningtvätt med stöd av 10 kap. i strafflagen redan nu kan dömas förverkad eller i mycket stor utsträckning ersättas på grund av förbrottet. Eftersom det inte finns någon heltäckande statistik över värdet av egendom som dömts förverkad eller som dömts som skadestånd på grund av penningtvättsbrott, går det inte att exakt bedöma de ekonomiska fördelarna.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Kravet på avsiktssuppsåt vid mottagande, innehav och användning

Under beredningen bedömdes slopandet av kravet på vinning, döljande och bistånd i penningtvättsbestämmelsen. Eftersom det ovan i avsnitt 3.2 konstateras att penningtvättsbestämmelsen och de övriga bestämmelserna i 32 kap. i strafflagen redan anses omfatta allt sådant förfarande vid mottagande, innehav och användning av brottsvinning som kan anses förtjäna en straffrättslig påföljd, bedöms slopandet av kraven inte ha några betydande positiva konsekvenser med tanke på realiseringen av straffansvaret. Däremot bedöms slopandet ha vissa andra konsekvenser.

Även om slopandet skulle begränsas på ett sätt som motsvarar formuleringen av artikel 3.1 i direktivet, dvs. så att endast förvärv, innehav eller användning av egendom, med vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brottslig verksamhet skulle tillämpningsområdet för penningtvättsbestämmelsen bli vidare och otydligare (se RP 182/1990 rd, s. 11). Detta kunde grundlöst utvidga tillämpningsområdet för gärningar som bestraffas som penningtvätt till sådana gärningar som det inte med hänsyn till kriminaliseringsprinciperna är motiverat att straffbelägga. Eftersom det är svårt att uppfatta kraven som en begränsande omständighet som lämnar klandervärda gärningar utanför straffbarhetsområdet och när det inte heller

har kunnat konstateras att en sådan begränsning har förekommit i verkligheten, vore det svårt att motivera en mer omfattande kriminalisering med ett vägande samhälleligt behov. En kriminalisering kunde dessutom vara problematisk med tanke på proportionalitetskravet. Situationer som är ogrundat långtgående och även otydliga med avseende på straffansvaret kan uppstå exempelvis för personer som bor med gärningsmannen eller annars har kontakt med denne i situationer där dessa inte skäligen kan undvika till exempel någon form av användning av föremål som förvärvats genom brott. Begränsningsbestämmelsen i 32 kap. 11 § 2 mom. i strafflagen utesluter på skälighetsgrunden straffbarhet i vissa sådana situationer, men endast till den del det är fråga om egendom som förvärvats för sedvanliga behov i gärningsmannens gemensamma hushåll (HD 2009:59).

Ett alternativt förfaringsätt är att stryka kraven på avsiktssuppsåt i bestämmelsen och samtidigt utvidga begränsningsbestämmelsen i 32 kap. 11 § 2 mom. så att ovannämnda oskäligen situationer utesluts från straffbarhet. Å andra sidan bör det beaktas att överföring av brottsvinning till familjemedlemmar eller bekanta är ett vanligt sätt att dölja egendomens olagliga ursprung eller undvika att ett brott avslöjas, vilket kan orsaka allvarlig skada. Ju allvarligare förbrott egendomen härrör från eller ju aktivare åtgärder för att dölja egendomen som en familjemedlem riktar mot den, desto mer välgrundat kan straffansvaret för en familjemedlem som är medveten om egendomens olagliga ursprung anses vara och desto tydligare kan det anses att familjemedlemmen också har uppsåt när det gäller vinning, döljande eller bistånd eller att gärningen anses vara uppsåtligt döljande. Det skulle således vara svårt att genom begränsningsbestämmelsen kategoriskt utesluta vissa penningtvättsgärningar som gäller mottagande, innehav eller användning så att straffbarheten för penningtvätt inte grundlöst de facto skulle bli snävare än för närvarande. Detta är varken ändamålsenligt eller problemfritt med tanke på de skyldigheter som direktivet uppställer.

SlopanDET av kraven på gärningsmannens uppsåt i fråga om vinning, döljande och bistånd har dryftats också utifrån förhållandet mellan tillämpningsområdet för penningtvättsbestämmelsen respektive de häleribrott som nämns i 32 kap. 1 – 5 § i strafflagen. Tillämpningsområdena är redan nu delvis överlappande. Häleribrott är lindrigare än penningtvätt och blir aktuellt endast när rekvisitet för penningtvätt inte uppfylls. Straffbara som häleribrott är endast sådana gärningar som är lindrigare än penningtvätt och där förbrottet består av något av de egendomsbrott som nämns i bestämmelsen samt där gärningsmannen inte begår brottet för att bereda sig själv eller någon annan nytta, för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, där gärningsmannen inte (uppsåtligen) förorsakar att egendomens olagliga ursprung döljs eller maskeras eller tar befattning med egendomen på vissa andra sätt än de som avses i bestämmelsen om penningtvätt. Om det skulle vara straffbart som penningtvätt att uppsåtligen ta emot, inneha och använda egendom av olagligt ursprung utan krav på avsiktssuppsåt, skulle det inte längre finnas något relevant tillämpningsområde för häleribrott. Om bestämmelserna om häleribrott inte skulle ha något relevant tillämpningsområde i praktiken borde de antingen upphävas eller åtminstone ändras väsentligt. Om de gärningar som för närvarande enbart uppfyller rekvisitet för häleribrott framöver skulle bestraffas som penningtvätt, skulle maximistraffen för såväl brottet i dess grundform, den oaktsamma gärningsformen och den grova gärningsformen bli strängare.

Det att den typiska gärningsformen för brotten skiljer sig mycket från varandra talar fortfarande för att hålla isär brottsrekvisiten för sedvanliga häleribrott respektive penningtvätt (RP 53/2002 rd, s. 20). Om bestämmelserna om häleribrott upphävs eller ändras på ett genomgripande sätt eller brottsrekvisitet för penningtvätt utvidgas skulle det i sak innebära en totalreform av 32 kap. i strafflagen. Det bör finnas vägande skäl för en sådan totalreform.

5.1.2 Självtvätt

Ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen i propositionen omfattar också gärningar som överlappar varandra, det vill säga där det uppstår lagkonkurrens mellan eftergärningar till förbrott. Med tanke på mångfalden av situationer är det inte ovanligt att straffbestämmelser på detta sätt överlappar varandra. Ett alternativ för att genomföra de skyldigheter som följer av direktivet i fråga om självtvätt kunde emellertid kunna vara att ordalydelsen i bestämmelsen endast skulle omfatta gärningar där det inte uppkommer lagkonkurrens med eftergärningar av förbrott. I bestämmelsen skulle då endast sådana självtvättsgärningar som alltid resulterar i skada utöver förbrottet bestraffas som självtvätt. Fördelen med detta alternativ vore att området för straffbara självtvättsbrott tydligare skulle framgå av bestämmelsens ordalydelse. En sådan bestämmelse skulle vara mer begränsad än det alternativ som föreslås i propositionen och som framgår av ordalydelsen i artikel 3 i direktivet och skulle på ett mer kategoriskt sätt utesluta möjligheten att tillräkna självtvättsgärningar. Det är emellertid osäkert om en sådan bestämmelse skulle vara tillräcklig med tanke på skyldigheterna enligt direktivet. Med tanke på dessa skyldigheter har det således ansetts var bättre att bestämmelsen om självtvätt är mer täckande, att de självtvättsgärningar där lagkonkurrens uppstår med eftergärningar till förbrott definieras utifrån de allmänna bestämmelserna om lagkonkurrens och att tillämpningen preciseras i motiveringen till lagförslaget.

Under beredningen av propositionen övervägdes också ett alternativ enligt vilket självtvätt i fråga om de gärningar som avses i artikel 3.1 a och b också i självtvättssituationer uttryckligen skulle definieras som sådana separata gärningar i förhållande till förbrottet för vilka en och samma person i princip alltid kunde dömas till straff utöver det straff som utdöms för förbrottet. En sådan lösning skulle innebära en radikal avvikelse från de grundläggande konkurrenslärorerna enligt vilka självtvätt är en medbestaffad eftergärning till ett förbrott. Detta alternativ skulle också åsidosätta de principiella och praktiska problem som lyfts fram. Dessutom skulle det ha problematiska följdverkningar för hela det straffrättsliga systemet. Eftersom de gärningar som avses i artikel 3.1 a och b i direktivet innefattar typiska handlingar genom vilka gärningsmännen tryggar den vinning som de har fått genom sitt brott, leder ett sådant alternativ till att en gärningsman som berett sig själv nytta i allmänhet inte bara skulle dömas för förbrottet utan dessutom för penningtvätt. Om exempelvis gärningsmannen säljer ett föremål som han eller hon själv stulit eller äter på restaurang med kontanter som fått genom narkotikabrott skulle dessa handlingar mycket ofta kunna betraktas som omvandling av egendom i maskeringssyfte eller uppsåtligt döljande av egendom. För en sådan gärning skulle därför straff utdömas utöver straffet för förbrottet, vilket skulle innebära att gärningsmannen straffas för två brott. Detta vore en avsevärd utvidgning av straffbarhetsområdet och åtminstone en skärpning av de flesta av de brott som medför vinning.

Det har dock inte ansetts föreligga någon grund för en sådan omfattande skärpning. En skärpning kunde däremot leda till en intern obalans i strafflagstiftningen i och med att de straff och andra brott som medför ekonomisk vinning skulle skärpas i förhållande till bland annat straff som utdöms för brott mot person. Dessutom skulle resurserna hos de myndigheter som ansvarar för behandlingen av brottmål (särskilt förundersöks- och åklagarmyndigheterna samt domstolarna) framöver koncentreras på ett stort antal nya penningtvättsärenden. Detta kan inte anses lämpligt i synnerhet med tanke på att gärningsmannens handlande i dessa fall inte heller i nuläget faller utanför straffbarhetsområdet och att vinning av brott eller dess värde döms förverkat till staten eller ersätts målsäganden. Förlängda fängelsestraff skulle dessutom innebära betydande merkostnader för verkställighet.

I riksdagens ställningstaganden konstateras det att bestämmelserna om penningtvättsbrotten har tillkommit som komplettering och att brotten till sin karaktär är accessoriska gärningar i förhållande till förbrotten. En ändring av denna utgångspunkt förutsätter enligt lagutskottet eventuellt en omfattande bedömning av lagstiftningen, där rekvisiten och straffskalan för centrala förbrott bedöms med avseende på situationer där bestämmelserna om straffbar självtvätt ska tillämpas. Lagutskottet har förordat att självtvätt begränsas till de mest klandervärda gärningarna. (LaUB 2/2012 rd, LaUU 4/2017 rd, LaUU 11/2017 rd). På dessa grunder har man i propositionen inte gått in för det ovan beskrivna alternativet.

Vid beredningen av propositionen har man också övervägt ett alternativ enligt vilket bestämmelsen om straffbarhet för självtvätt i 32 kap. 11 § 1 mom. i strafflagen slopas helt och hållet och att problematiken kring lagkonkurrens i större utsträckning skulle bestämmas utifrån motiveringen till lagen samt av rättspraxis. Även i detta fall kan enbart mottagande, innehav eller användning av egendom definieras som gärningar för vilka inte kan dömas till straff för självtvätt. Denna lösning skulle i stor utsträckning motsvara lagstiftningen i Sverige. I penningtvättsbestämmelserna i Sverige har kretsen av gärningsmän när det gäller självtvätt inte begränsats, men i förarbetena till bestämmelserna fastställs det att enligt de allmänna principerna för konkurrens *anses självtvätt normalt ingå i förbrottet*. Utgångspunkten är således att en person endast döms för förbrottet, medan självtvätt kan betraktas som en verkningsfull omständighet vid straffbedömningen. I förarbetena nämns två exempel på typer av fall där straff kan dömas ut för självtvätt. Sådana är situationer där en person endast i begränsad utsträckning har deltagit i förbrottet men haft en avgörande roll när det gäller den efterföljande penningtvätten. Detta motsvarar i det stora hela den nuvarande situationen enligt 32 kap. 11 § 1 mom. i strafflagen. Straffbarhet för självtvätt kan vidare aktualiseras i vissa situationer då penningtvättsåtgärderna klart går ut över vad som anses utgöra sedvanlig hantering av brottsutbyte (RP 2013/14: 121 s. 112). Det är värt att notera att FATF har ansett att den svenska lagstiftningen helt uppfyller rekommendationen om straffbarhet för självtvätt.

Också i Finland skulle en sådan lösning leda till att bestämmelserna om lagkonkurrens i praktiken begränsar möjligheterna att tillräkna gärningsmannen självtvättsbrott. Med tanke på straffbarhetsområdet motsvarar alternativet därför i väsentlig grad den reglering som föreslås i propositionen. Då man i bestämmelsen inte uttryckligen skulle nämna utgångspunkten, det vill säga att den som är delaktig i förbrottet inte döms för penningtvättsbrott, skulle läran om medbestäffad eftergärning endast vila på propositionsmotiveringarna och den allmänna läran om lagkonkurrens. Det alternativ som föreslås i propositionen måste därför anses tydligare.

Vid beredningen av propositionen har man också bedömt den möjlighet som direktivet tillåter, nämligen att begränsa straffbarheten för självtvätt till enbart situationer där gärningsmannen tvättar vinningen av ett sådant förbrott som avses i artikel 2.1. Det har dock inte ansetts motiverat att på detta sätt avgränsa förbrotten, av samma orsaker som anförts ovan i samband med granskningen av artikel 2, det vill säga att det över huvud taget inte anses lämpligt att avgränsa förbrotten och att det inte skulle stå i samklang med våra gällande internationella åtaganden.

5.2 Handlingsmodeller som används eller planeras i andra medlemsstater

I arbetsgruppens betänkande OMML 2019:3 (s. 14 – 19) presenteras lagstiftningen i vissa andra medlemsstater.

6 Remissvar

6.1 Allmänt om utlåtandena

Det gavs sammanlagt 25 utlåtanden om arbetsgruppens betänkande om genomförandet av direktivet (OMML 2019:3).

Det ansågs allmänt vara viktigt att stärka bekämpningen av penningtvätt och utvidga kriminaliseringarna i enlighet med direktivets krav. Responsen när det gällde det valda sättet att genomföra direktivet var dock splittrad och åsikterna om den föreslagna lagstiftningens tillräcklighet varierade.

En del av remissinstanserna understödde uttryckligen de lagändringar som föreslås i betänkandet och ansåg att de är tillräckliga (Finansinspektionen, Östra Finlands hovrätt, Finlands advokatförbund, Finlands juristförbund rf). En del anförde att de understöder betänkandet eller att de inte hade något att anmärka, men föreslog att vissa aspekter ska övervägas i det fortsatta arbetet (arbets- och näringsministeriet, Skatteförvaltningen och Tullen). Helsingfors hovrätt meddelade att den inte har något att yttra. Birkalands tingsrätt meddelade att den inte har något att anmärka med anledning av arbetsgruppens betänkande.

En del av remissinstanserna lät bli att direkt ta ställning till om de understödde den linje som valts i betänkandet eller inte och föreslog att vissa aspekter ska övervägas i det fortsatta arbetet, med betoning på ett korrekt och tillräckligt genomförande av direktivet (Finanssiala ry, universitetslektorn i straffrätt Tatu Hyttinen, Finlands domarförbund rf, finansministeriet).

En del av remissinstanserna var inte övertygade om att förslagen uppfyllde direktivets krav. Det här gällde särskilt frågan om förslagen, närmast motiveringarna, uppställer alltför strikta kriterier för när självtvätt ska anses vara straffbart (Polisstyrelsen, Centralkriminalpolisen, professorn i straffrätt Minna Kimpimäki, professorn i straff- och processrätt Matti Tolvanen, inrikesministeriet, riksdagens justitieombudsman, Justitiekanslersämbetet, Helsingfors tingsrätt, Finlands åklagarförening). I vissa utlåtanden ifrågasatte man också om kraven på avsiktssuppsåt i bestämmelsen om penningtvätt är förenliga med skyldigheterna enligt direktivet (riksdagens justitieombudsman, Justitiekanslersämbetet, Polisstyrelsen).

Den bedömning av förhållandet mellan de övriga bestämmelserna i direktivet och lagstiftningen i Finland, som presenteras i betänkandet, kommenterades knapphändigt i utlåtandena.

Statens revisionsverk meddelade att det inte lämnar något utlåtande.

6.2 Tillräknande av självtvätt

Utvidgningen av straffbarheten för självtvätt

I de utlåtanden där man ansåg att en utvidgning av straffbarheten för självtvätt var otillräcklig riktades kritiken huvudsakligen mot motiveringen till lagförslaget och inte mot den föreslagna bestämmelsen. Motiveringen ansågs i alltför hög grad begränsa bestämmelsens tillämpningsområde. Flera av dessa remissinstanser stödde sig på de åsikter som framfördes i den avvikande åsikten från statsåklagaren Ritva Sahavirta (Riksåklagarämbetet).

I vissa utlåtanden var man inte helt övertygad om den ståndpunkt som framfördes i betänkandet, dvs. att sådana åtgärder för att säkerställa vinning som i regel hänför sig till brott som medför vinning och som uppfyller brottsrekvisitet för penningtvätt utifrån reglerna för lagkonkurrens är straffria gärningar, alltså medbesträffade eftergärningar. Till denna del understödde två utlåtanden på ett allmänt plan den ståndpunkt som även framfördes i den avvikande åsikten om att frågor som gäller lagkonkurrens bör bedömas också med hänsyn till andra aspekter, exempelvis att bestämmelserna om förbrott och penningtvätt i allmänhet skyddar olika rättsgoda. I ett flertal utlåtanden konstaterades det i allmänna ordalag att det i det fortsatta arbetet med projektet vore motiverat att beakta de synpunkter som framförts i den avvikande åsikten. I vissa av dessa utlåtanden betonades främst på ett allmänt plan att en omfattande straffbarhet för självtvätt främjar förverkligandet av straffansvaret. I vissa utlåtanden framfördes också iakttagelsen att motiveringen till lagförslaget inte är tillräckligt tydligt med tanke på lagtillämpningen.

I vissa utlåtanden ansågs det på samma sätt som i den avvikande åsikten att den föreslagna bestämmelsen om självtvätt inklusive motiveringen innebär att självtvätt begränsas till att gälla endast den grova gärningsformen. I en del yttranden ifrågasattes det om den lösning som föreslås i betänkandet uppfyller direktivets krav eller FATF:s rekommendationer. I ett utlåtande ansågs det att skyldigheterna enligt direktivet inte uppfylls. I utlåtandena gjordes det ingen noggrannare bedömning av det nationella handlingsutrymmet enligt direktivet. Det hänvisades inte heller mer specifikt till hur man i betänkandet bedömt denna aspekt.

Vid bedömningen av en utvidgning av området för straffbarhet för självtvätt är det vitalt att utgångspunkterna för tillräknande baserar sig på de straffrättsliga principer som gäller lagkonkurrens och som framgår av riksdagens utlåtanden och tidigare regeringspropositioner och som har utformats i rättsvetenskapen och rättspraxis. Självtvätt har i regel ansetts vara en eftergärning till ett förbrott för vilket en och samma person inte kan straffas separat utöver förbrottet (RP 66/1988 rd, s. 108, RP 138/2011 rd, s. 7, LaUB 2/2012 rd, LaUU 4/2017 rd, LaUU 11/2017 rd). Enligt statsrådets syn kräver ett avsteg från dessa principer och utgångspunkter en mer specificerad bedömning och starkare grunder än vad som framförts i de utlåtanden som kritiserat lösningen i betänkandet. Vid bedömningen av frågan bör man utöver de synpunkter och omständigheter som framförts i utlåtandena bättre beakta bland annat det nationella handlingsutrymme som direktivet lämnar samt kriminaliseringsprinciperna, inbegripet vad ett omfattande tillräknande av självtvätt (utöver förbrottet) skulle medföra med tanke på den straffrättsliga konsekvensen och antalet mål (inklusive resurser).

Eftersom direktivet med avseende på det resultat som ska uppnås samtidigt ger handlingsfrihet (artikel 288 i FEUF) är det viktigt att utöver de ställningstaganden som framförts i de ovan nämnda utlåtandena beakta att den nationella handlingsfriheten i fråga om skyldigheten enligt artikel 3.5 om självtvätt väsentligt preciseras av skäl 11 i ingressen, där det i sak konstateras att kriminaliseringsskyldigheten i fråga om självtvätt gäller gärningar som resulterar i skada utöver den som redan har orsakats av förbrottet. Det bör också noteras att direktivets bestämmelser inte gäller åtal, utdömmande av straff eller lagkonkurrens eller andra allmänna straffrättsliga principer i medlemsstaterna, vilka varierar från medlemsstat till medlemsstat exempelvis när det gäller åklagarens prövningsrätt. Det har redan framförts ovan i avsnitt 3.2 att syftet med direktivet inte är att penningtvätt ska bli ett regelmässigt straffbart massbrott utöver förbrottet och på så sätt skärpa straffen för snart sagt alla brott som medför vinning, utan avsikten med direktivet är att i enlighet med dess rättsliga grund (artikel 83.1 i FEUF-fördraget) fastställa minimiregler för bekämpning av särskilt allvarlig penningtvättsbrottslighet.

När det gäller att förverkliga straffansvaret genom att utvidga straffbarheten för självtvätt kan det konstateras att exempelvis förbättrade metoder för brottsutredning och för att franta någon vinning av brott inte i sig är godtagbara grunder för att kriminalisera en gärning. Det finns dock

skäl att också beakta att misstanke om förbrott inte heller för närvarande utesluter att en och samma person blir föremål för en förundersökning av penningtvätt som gäller vinning av förbrott, inklusive åtgärder för att spåra och skydda egendom som är föremål för penningtvätt (RP 138/2011 rd, s. 10). Avsikten är inte att ändra på detta. Det bör vidare beaktas att vinning av ett förbrott i stor utsträckning kan dömas förverkad med stöd av bestämmelser i strafflagens 10 kap., där möjligheterna att döma ut förverkandepåföljder också för andra än den som dömts för brottet väsentligt har utvidgats, senast genom en lag som trädde i kraft den 20 maj 2016 (356/2016). Vidare bör det beaktas att möjligheterna att trygga verkställighet och förverkandepåföljder nyss har förbättrats bland annat genom internationellt straffrättsligt samarbete, t.ex. genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande. Enligt artikel 41 i förordningen ska den tillämpas från och med den 19 december 2020 (se regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om tillämpning av förordningen om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande i Europeiska unionen och till vissa lagar som har samband med den, RP 102/2020 rd).

Av de skäl som nämns ovan är det inte motiverat att i väsentlig grad avvika från de bestämmelser som föreslås i betänkandet. Utifrån remissvaren har motiveringen till propositionen dock preciserats och utvidgats till denna del. Bedömningen av det nationella handlingsutrymme som direktivet ger har preciserats. I motiveringen har man förtydligat betydelsen av principerna om lagkonkurrens och hur de ska tillämpas i självtvättsärenden. I motiveringen preciseras likaså, bland annat genom ett ökat antal exempel, när en person trots lagkonkurrens kan tillräknas såväl förbrott som penningtvätt. Av propositionen framgår således också tydligare att tillräknande av självtvätt inte bara gäller grov penningtvätt utan är betydligt mer omfattande på ett sätt som uppfyller förpliktelseerna i direktivet och de nationella rättsprinciperna.

Individualisering av självtvättsbrott samt preskription

I en del remissvar framfördes det kritik mot att det i betänkandet inte föreslogs några ändringar i fråga om preskription av självtvätt och individualisering av självtvättsbrott. I dessa svar stödde man sig i stor utsträckning på den avvikande åsikten, enligt vilken betänkandets ställningstaganden i fråga om gärningstidpunkten fortfarande grundar sig på högsta domstolens avgörande (HD 2006:39) utan att beakta att rekvisitet för penningtvätt ändrades den 1 juni 2011, när innehav fogades till rekvisitet för gärningssätt i 32 kap. 6 § 1 punkten i strafflagen (RP 285/2010, LaUB 31/2010 rd). Men ställningstagandet till nuläget i fråga om preskription och individualisering av brott gäller endast den föreslagna bestämmelsen om självtvätt, med stöd av vilken enbart innehav inte föreslås vara straffbart som självtvätt.

I vissa remissvar kritiserades det att man i betänkandet inte dryftat vilken inverkan de särdrag som utmärker självtvätt kan ha på bedömningen av tidpunkten för en gärning eller hur läran om lagkonkurrens, samt även den i betänkandet framförda tanken på att samma egendom kan tvättas endast en gång, går att samordna med bestämmelserna om självtvätt. I ett utlåtande ansågs det dock uttryckligen att det inte är motiverat att gå in för att i lag brottstypvis definiera gärningstidpunkter.

Till denna del finns det skäl att konstatera att individualisering och preskription av självtvätt inte bör definieras så att preskriptionsbestämmelserna kan kringgås på ett sådant sätt att självtvätt kan resultera i fortsatt brott i all oändlighet. Statsrådet delar dock den åsikt som framförts i utlåtandena, dvs. att det inte är lämpligt att endast den första av flera på varandra följande maskeringsåtgärder ska betraktas som straffbar självtvätt, från och med vilken gärningen preskriberas. Utifrån remissvaren har propositionsmotiveringen därför i fråga om individualisering och preskription preciserats bland annat genom att konstatera att penningtvätt som består av

flera delgärningar i enlighet med vedertagna utgångspunkter för individualisering av brott kan betraktas som en enda gärning som avslutas vid den tidpunkt då den sista delgärningen avslutas.

6.3 Avsiktsuppsåt

Vissa remissinstanser ansåg att eftersom bestämmelserna i strafflagen i fråga om mottagande, innehav och användning förutsätter sådant avsiktsuppsåt som direktivet inte kräver, förefaller den nationella regleringen och direktivet stå i konflikt med varandra (riksdagens justitieombudsman, Justitiekanslersämbetet, Polisstyrelsen). Andra remissinstanser understödde också till denna del förslaget i betänkandet (Finlands advokatförbund, Juristförbundet, Finansinspektionen, Östra Finlands hovrätt). De flesta remissinstanser lät bli att kommentera saken.

Det är viktigt att direktivet också i detta avseende genomförs nationellt på behörigt sätt utan att det nationella handlingsutrymmet överskrids. Avsikten med och verkan av de krav på avsiktsuppsåt som ställs i strafflagens bestämmelse om penningtvätt är inte att klandervärda penningtvättsgärningar lämnas utanför straffbarhetsområdet på ett sätt som strider mot direktivet. Kravet på avsiktsuppsåt preciserar däremot rekvisiten för gärningar som är straffrättsligt klandervärda i enlighet med den straffrättsliga legalitetsprincipen och kriminaliseringsprinciperna. Kraven på avsiktsuppsåt är därför fortsatt av stor betydelse. När propositionen bereddes kände man inte till ett enda fall där dessa krav på ett problematiskt sätt skulle ha förhindrat att straffansvaret förverkligades vid åtal eller utdömande av straff för penningtvätt. Trots den omfattande remissbehandlingen har inte heller något sådant fall förts fram i utlåtandena.

Penningtvättsbestämmelsen och de andra bestämmelserna i strafflagens 32 kap. motsvarar också i detta avseende det resultat som direktivet strävar efter. I linje med denna uppfattning ligger bland annat kommissionens tidigare utvärderingsrapporter om Finlands lagstiftning om EU-förpliktelser som gäller penningtvättsbestämmelser med exakt samma innehåll.

Mot bakgrund av detta är det inte motiverat att ändra den reglering som föreslås i betänkandet. Utifrån remissvaren har motiveringen till propositionen dock också när det gäller denna problematik preciserats och utvecklats ytterligare.

6.4 Förbrott som begåtts i utlandet

I utlåtandena understöddes förslaget till bestämmelse enligt vilken vissa allvarigare brott ska betraktas som förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt oberoende av lagen i den stat där de begicks.

7 Detaljmotivering

Strafflagen

1 kap. Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §. Kravet på dubbel straffbarhet. Paragrafen föreslås bli kompletterad med ett nytt 3 mom. För att de skyldigheter som anges i artikel 3.4 i direktivet ska kunna genomföras definieras i

RP 183/2020 rd

bestämmelsen de brott som ska betraktas som förbrott till penningtvätt eller till grov penningtvätt, även om gärningen inte är straffbar enligt lagen på gärningsorten. De brott som anges i bestämmelsen uppfyller kriminaliseringsskyldigheten enligt de unionsakter som nämns i artikel 2.1 a, d och h.

Definitionen av förbrott ingår i begränsningsbestämmelsen i strafflagens 32 kap. 11 §. Med förbrott avses ett brott genom vilket egendom som är föremål för penningtvätt har frånhänts någon annan eller ett brott som har gett vinning.

Den föreslagna bestämmelsen är inte retroaktivt tillämplig på gärningar som begåtts innan den trädde i kraft. I Finland kan således inte väckas åtal för penningtvätt som riktar sig mot egendom eller vinning som härrör från en laglig gärning som begåtts i en främmande stat innan bestämmelsen trädde i kraft.

Med stöd av den föreslagna bestämmelsen kan de brott som där nämns inte åtalas som huvudbrott i Finland, oberoende av lagen och gärningsorten. Brotten ska således inte jämföras med sådana internationella brott som avses i 1 kap. 7 § i strafflagen. För att brott ska kunna betraktas som förbrott till penningtvätt krävs inte heller riksåklagarens åtalsförordnande enligt 1 kap. 12 § i strafflagen.

Som förbrott till penningtvätt kan redan med stöd av den gällande lagen, oberoende av lagen på gärningsorten, betraktas sådana internationella brott som avses i 1 kap. 7 § i strafflagen samt sådana brott som avses i 1 kap. 11 § 2 mom. i strafflagen, när brottet begåtts av en finsk medborgare eller en person som avses i 1 kap. 6 § 3 mom. 1 punkten. Avsikten med propositionen är inte att ändra på detta.

32 kap. Om häleri- och penningtvättsbrott

11 §. Begränsningsbestämmelser. Det föreslås att 1 mom. upphävs. För att de skyldigheter som anges i artikel 3.5 i direktivet ska kunna genomföras måste begränsningsbestämmelsen snävas in så att man närmare definierar de situationer där ansvaret för penningtvätt för den som deltagit i förbrottet inte utesluts. Straffbarheten för självtvätt utvidgas därmed jämfört med nuläget. Med stöd av den föreslagna bestämmelsen kan den som är delaktig i ett förbrott, dvs. ett brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinning erhållits, dömas för penningtvätt eller för grov penningtvätt i de fall som anges i bestämmelsen.

Den föreslagna bestämmelsen gäller i överensstämmelse med skyldigheterna enligt direktivet endast ansvar för penningtvätt och grov penningtvätt samt försök till dessa brott. Enbart penningtvättsförseelse, penningtvätt av oaktsamhet eller stämpling till grov penningtvätt är enligt förslaget inte straffbara som självtvätt.

För självtvätt kan dömas till straff för det första när gärningsmannen i enlighet med 6 § 1 mom. 1 punkten gör sig skyldig till omvandling eller överföring av vinning eller egendom för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung. I fråga om dessa gärningssätt är avsikten inte att ändra rekvisitet för penningtvättsbestämmelse i sak, annat än i fråga om kretsen av gärningsmän, så med omvandling och överföring i ovan nämnda syften avses detsamma som i 6 § 1 mom. 1 punkten (RP 180/1992 rd, s. 17-19, RP 53/2002 rd, s. 35-36, RP 285/2010 rd, s. 15, LaUB 31/2010 rd).

För det andra kan den som varit delaktig i förbrottet dömas för penningtvätt eller för grov penningtvätt när syftet med gärningen är att hjälpa en annan gärningsman att undandra sig rättsliga följder av brottet. Med avvikelse från motsvarande ordalydelse i kapitlets 6 § 1 mom. 1 punkten gäller bestämmelsen endast hjälp till en annan gärningsman. Om den som medverkat i förbrottet endast avser att undvika rättsliga påföljder för det egna brottet, är omvandling eller överföring av egendomen som sådan inte straffbart som självtvätt, i avsaknad av andra straffbara avsikter eller följder. Klandret i fråga om en sådan gärning ingår redan i straffet för förbrottet. Rekvisitet ska således gälla situationer där två eller flera personer har deltagit i samma förbrott som egentlig gärningsman, anstiftare eller medhjälpare och gärningsmannens avsikt är att hjälpa åtminstone en av de andra att undgå de rättsliga följderna av brottet genom omvandling eller överföring av egendom. Avsikten är inte heller i fråga om dessa gärningssätt att i sak ändra rekvisitet för penningtvätt annat än i fråga om kretsen av gärningsmän, så med syfte att hjälpa avses detsamma som i 6 § 1 mom. 1 punkten (RP 180/1992 rd, s. 17 – 19).

För det tredje kan den som medverkat i förbrottet dömas för penningtvätt eller för grov penningtvätt när han eller hon i enlighet med 6 § 1 mom. 2 punkten döljer eller maskerar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit istället för sådan egendom eller vinning, döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller maskering. Avsikten är inte heller i fråga om dessa gärningssätt att ändra rekvisitet för penningtvätt i sak annat än i fråga om kretsen av gärningsmän, så med döljande och maskering avses detsamma som i 6 § 1 mom. 2 punkten (RP 180/1992 rd, s. 17 – 19, RP 53/2002 rd, s. 35 – 36, RP 285/2010 rd, s. 15, LaUB 31/2010 rd).

Försök till alla ovan nämnda gärningar ska vara straffbart.

Av rekvisitet följer att självtvätt inte är straffbart när det är fråga om penningtvättsgärningar där gärningsmannen endast tar emot, använder, överlåter, förmedlar eller innehar egendom som han eller hon förvärvat genom sitt brott, vinning av brott eller egendom som kommit i stället.

Brottsrekvisitet omfattar över huvud taget inte penningtvättsgärningar som inte har ett sådant syfte att dölja eller bistå som avses i 6 § 1 mom. 1 punkten eller som gäller en sådan i 2 punkten avsedd uppsåtlig avsikt att dölja eller maskera vinningens ursprung, belägenhet, förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den. Således ska t.ex. det att en person kör en bil som han eller hon stulit inte utöver stöld i sig anses som självtvätt i form av straffbar överföring av egendom utan som självtvätt såsom straffri användning av egendomen, om gärningen inte inbegriper ett sådant syfte att dölja eller bistå som avses i 1 punkten och gärningsmannen inte heller uppsåtligen orsakar att bilen döljs eller maskeras på det sätt som avses i 2 punkten.

Direktivet förpliktar till att föreskriva om straffbara penningtvättshandlingar men direktivet gäller inte lagkonkurrens eller andra allmänna straffrättsliga principer i medlemsstaterna. Dessutom förpliktar direktivet till att kriminalisera självtvätt endast när gärningen orsakar skada utöver den som redan har orsakats av den brottsliga verksamheten, det vill säga i förhållande till förbrottet (skäl 11 i direktivets ingress). Om en person som deltar i förbrottet gör sig skyldig till en eftergärning som uppfyller rekvisitet för sådan penningtvätt, där det inte utifrån begränsningsbestämmelsen är uteslutet att straff för självtvätt kan utdömas, kan det således vid lagtillämpningen bli aktuellt att ta ställning till frågan om penningtvättsgärningen är en eftergärning till ett förbrott som inte orsakar ytterligare skada i förhållande till förbrottet och där det således råder lagkonkurrens.

Vid bedömning utifrån den föreslagna bestämmelsen av huruvida gärningsmannen utöver straff för förbrottet också ska dömas till straff för penningtvättsbrott eller om det råder lagkonkurrens,

är det i allmänhet relevant om penningtvätten sker på ett sätt som har ett nära samband med förbrottet eller är en sedvanlig metod för att säkerställa utnyttjande av egendom som erhållits genom förbrottet. Straffet för förbrottet innehåller klander i synnerhet för sådana mindre och enklare penningtvättsgärningar som är minimiförutsättningar för att gärningsmannen ska kunna dra nytta av sitt brott. Som exempel på ett sådant förfarande kan nämnas att kontanta medel som erhållits genom ett brott helt enkelt används för att betala inköp utan några särskilda arrangemang för att dölja eller maskera (mottagaren av medlen kan trots detta göra sig skyldig till penningtvätt).

Som självtvätt ska i allmänhet utöver förbrottet dömas också sådana åtgärder för att dölja eller maskera som har ett nära samband med förbrottet eller på annat sätt avviker från sedvanligt säkerställande av vinning samt sådana åtgärder för att dölja eller maskera som är längre drivna eller annars mer komplicerade och genom vilka egendom eller vinning som härrör från brott sätts i cirkulation i det finansiella systemet. Dessa gärningar ska enligt förslaget vara straffbara som självtvätt också när gärningsmannen fullt ut har deltagit i förbrottet. En sådan exceptionell och skadligare verksamhet ska i allmänhet inte bedömas som en medbestraffad eftergärning som ingår i straffet för förbrottet. Som självtvätt kan exempelvis beaktas maskering av medel via särskilda bankkonton eller placering av medel i bolag som inte bedriver någon äkta affärsverksamhet, i syfte att dölja eller maskera.

Också penningtvättsgärningar som är mindre komplicerade än de ovan nämnda kan vara separat straffbara som självtvätt när de inte har ett nära eller sedvanligt samband med ett förbrott. Det finns i allmänhet skäl att som självtvätt anse exempelvis överföring i någon annans namn utan motprestation av egendom som härrör från ett brott, i syfte att dölja äganderätten till egendomen eller att vidta motsvarande åtgärder för att dölja egendomens ursprung. Men det att exempelvis den som gjort sig skyldig till bedrägeri tar emot vinningen av brottet från målsäganden till sitt bankkonto ska inte direkt ses som penningtvätt som uppfyller rekvisitet för straffbar självtvätt. Om den som gjort sig skyldig till bedrägeriet emellertid flyttar pengarna från sitt konto utan motprestation vidare i banksystemet exempelvis till en bekants bankkonto, ska gärningen i allmänhet anses vara en separat självtvättsgärning för vilken det döms till straff ifall gärningen också uppfyller de övriga rekvisiten. Om den som gjort sig skyldig till bedrägeri med de medel som han eller hon fått genom brottet köper ett bruksföremål som förblir i egen användning, är det fråga om en eftergärning som har ett nära samband med förbrottet och som i allmänhet inte ska bestraffas separat som självtvätt.

För självtvätt ska i allmänhet också dömas när gärningsmannen på ett sätt som uppfyller rekvisitet har vilselett en bank eller en annan rapporteringsskyldig när dessa har fullgjort sina skyldigheter enligt lagen om förhindrande av penningtvätt och av finansiering av terrorism (444/2017), för att dölja eller maskera sitt brottsvinningen eller för att hjälpa en medgärningsman att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. Också vidtagande av särskilda åtgärder för att förvränga bokföring eller för att begå affärstransaktioner är gärningar som avviker från sedvanligt säkerställande av brottsvinningen och för vilka ett separat straff för självtvätt kan komma i fråga. Eftergärningar av denna typ kan i vissa fall också uppfylla rekvisitet för något annat brott, t.ex. bedrägeri (36 kap. 1 § i strafflagen), förfalskning (33 kap. 1 § i strafflagen) eller bokföringsbrott (30 kap. 9 § i strafflagen). Frågan om det i sådana fall ska dömas till straff för självtvätt eller för något annat brott ska avgöras enligt bestämmelserna om konkurrens.

Även om en invecklad penningtvättsåtgärd i vissa fall är en nödvändig metod för att gärningsmannen ska kunna dra nytta av brottet eller en allmän eller sedvanlig åtgärd i vissa sammanhang, t.ex. i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, innebär detta inte att för gärningen inte separat kan dömas till straff för självtvätt.

En gärning som uppfyller rekvisitet för penningtvätt och som det hänvisas till i den föreslagna bestämmelsen kan dömas som självtvätt också i situationer där penningtvätt med beaktande av gärningarnas kontinuitet och planmässighet utgör den väsentligaste och mest klandervärda delen av en brottslighet. Inte heller i dessa fall ska gärningen betraktas som en medbestäffad eftergärning (RP 138/2011 rd, s. 10 – 13, LaUB 2/2012 rd).

På motsvarande sätt som i nuläget är det inte fråga om självtvätt när det inte kan utredas om den som är inblandad i en brottslighet har varit delaktig i huvudbrottet. I en sådan situation lämpar sig inte heller med stöd av gällande lagstiftning begränsningsbestämmelsen, och bestämmelsen hindrar således inte att en person som varit delaktig i förbrottet blir föremål för förundersökning eller åtal eller döms till straff för vilken gärning som helst som ska bestraffas som penningtvätt (RP 138/2011 rd, s. 10). Avsikten med den bestämmelse som nu föreslås är inte att ändra på detta.

Att döma till straff för självtvätt förutsätter inte att även förbrottet tillräknas den dömde, även om detta är möjligt med stöd av den föreslagna bestämmelsen. Vid straffmätningen bör det beaktas att syftet med den föreslagna lagändringen är att möjliggöra en fällande dom i en situation där en gärning som syftar till att säkerställa vinning av brott orsakar skada för den lagliga ekonomin och klandret för gärningen inte fullt ut beaktats i straffet för förbrottet. Vid bedömningen av klandervärdheten ska bland annat värdet av den egendom som tvättas, gärningsmannens delaktighet i förbrottet samt gärningens omfattning eller planmässighet beaktas. Att dölja eller maskera egendom i det finansiella systemet bör betraktas som en omständighet som ökar klandervärdheten.

Åtalsrätten för självtvätt preskriberas självständigt i förhållande till åtalsrätten för förbrottet. Preskriptionstiden börjar när penningtvättsåtgärden avslutats. När rekvisitet för penningtvätt väl har uppfyllts kan nya åtgärder som samma gärningsman vidtagit och som riktar sig mot samma vinning av brott i princip inte längre bedömas som ett brott som är fristående från det ursprungliga penningtvättsbrottet. Penningtvätt som består av flera delgärningar kan dock i enlighet med det vedertagna sättet för individualisering av brott betraktas som en enda gärning som avslutas när den sista delen är avslutad.

Enligt den straffrättsliga legalitetsprincipens förbud mot retroaktiv kriminalisering får strängare brottspåföljd än vad lagstiftningen angav vid brottsfallet inte utdömas. För klarhetens skull konstateras det att föreslagna 32 kap. 11 § 1 mom. i strafflagen kan tillämpas endast i fall där alla straffbarhetsgrunder uppfylls efter lagens ikraftträdande.

8 Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft den 3 december 2020, som är den tidsfrist för nationellt genomförande som föreskrivs i direktivet.

9 Verkställighet och uppföljning

Enligt artikel 14.1 ska kommissionen senast den 3 december 2022 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa direktivet. Enligt artikel 14.2 ska kommissionen senast den 3 december 2023 lägga fram en rapport till Europaparlamentet och rådet med

en bedömning av direktivets mervärde för bekämpandet av penningtvätt samt dess inverkan på grundläggande fri- och rättigheter. Utifrån rapporten ska kommissionen vid behov lägga fram ett lagstiftningsförslag för att ändra direktivet. Kommissionen ska beakta den information som medlemsstaterna lämnar.

10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

De ändringar i strafflagen som föreslås för att genomföra förpliktelserna i direktivet gäller en utvidgning av tillämpningsområdet för Finlands straffrätt och införande av ett mer omfattande straffrättsligt ansvar för dem som har deltagit i förbrott till penningtvätt också när det gäller penningtvättsbrottet. Förslagen baserar sig på internationella förpliktelser som är bindande för Finland. Denna koppling har grundlagsutskottet konstaterat vara en omständighet som stödjer lagstiftningens godtagbarhet (t.ex. GrUU 38/2012 rd, s. 3/I). Å andra sidan ska också internationella förpliktelser genomföras i överensstämmelse med de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

De begränsningar för straffbestämmelser som följer av grundlagen gäller framför allt de grundläggande fri- och rättigheterna. De uppställer inte bara konstitutionella gränser för vilka gärningar som kan kriminaliseras men även för hurdana straff som kan följa på brotten. Straffbestämmelserna ska uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna och eventuella särskilda förutsättningar som följer av respektive bestämmelse i dessa rättigheter. Även om en straffbar gärning inte i sig gäller handlingar som grundlagen uttryckligen berättigar till, innebär bötesstraff i vilket fall som helst ett ingrepp i den dömdes egendom, medan fängelsestraff inskränker den personliga friheten. Grundlagsutskottets vedertagna praxis när det gäller möjligheterna att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna faller i allmänhet tillbaka på allmänna synpunkter på strafflagstiftningen (se t.ex. GrUU 20/2018 rd, s. 2-4, GrUU 48/2017 rd, s. 7 – 8, GrUU 15/2010 rd, GrUU 17/2006 rd, s. 2/II, GrUU 20/2002 rd, s. 6/I, GrUU 23/1997 rd, s. 2 – 3).

10.1 Kravet på acceptabilitet och proportionalitet

Grunden för begränsning av en grundläggande fri- och rättighet ska för det första vara godtagbar med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet. En godtagbar begränsningsgrund i den straffrättsliga regleringen kan vara exempelvis strävan att skydda tillgodoseendet av någon annan grundläggande rättighet än den som är föremål för begränsning eller att uppnå något annat sådant mål som med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna är godtagbart i normativt hänseende (GrUU 9/2016 rd och GrUU 61/2014 rd, s. 2/II).

Begränsningsbestämmelserna ska dessutom vara påkallade av ett vägande samhälleligt behov. De grundläggande fri- och rättigheterna ska således inte begränsas i onödan eller enbart för säkerhets skull, även om det i sig är fråga om en godtagbar grund för begränsning. Grundlagsutskottet har exempelvis ansett att gärningar inte ska kriminaliseras om straffbestämmelsen i första hand har en symbolisk betydelse (se GrUU 5/2009 rd, s. 3/II och GrUU 29/2001 rd, s. 4/I). De acceptabilitetskrav som ingår i de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna gäller också det straffrättsliga påföljdssystemet och kan i praktiken vara betydande med tanke på regleringen av straff (se t.ex. GrUU 9/2016 rd, s. 4-6).

När det gäller strafflagens rekvisit och straffskalornas stränghet är också kravet på proportionalitet relevant. Proportionalitetskravet förutsätter att man bedömer om motsvarande syfte kan nås på något annat sätt och med ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än genom en straffbestämmelse. Också straffets stränghet har betydelse för proportionalitetsprincipen (se t.ex. GrUU 20/2002 rd, s. 6/I, GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). Strängheten i en straffpåföljd måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (se t.ex. GrUU 9/2016 rd, s. 2, GrUU 56/2014 rd, s. 2013, GrUU 23/1997 rd, s. 2).

Penningtvätt utgör ett hot mot den lagliga ekonomin, som kriminaliseringen avser att skydda. Syftet med att utvidga straffbarheten för självtvätt är att stärka detta skydd. När straffbarheten utvidgas handlar det om att den som deltagit i ett förbrott ska kunna dömas för både förbrottet och vissa penningtvättsgärningar som orsakar ytterligare skada och som riktar sig mot den vinnande gärningsmannen erhållit genom sin brottsliga verksamhet men för vilket han eller hon inte kan dömas till straff för på grund av den nuvarande begränsningsbestämmelsen. Till följd av lagändringen kan en självtvättare i större utsträckning än för närvarande dömas till straff för såväl förbrottet som penningtvättsbrottet. Straffet skulle därför i dessa fall bli något strängare än för närvarande. Som det anförts i motiveringen till lagförslaget är dessa fall närmast sådana, där penningtvättsgärningarna till sin allvarlighetsgrad avviker från sedvanligt säkerställande av brottsutbytet och på grund av den ytterligare skada som de orsakar den lagliga ekonomin är de i självständig bemärkelse klandervärda i förhållande till förbrottet.

Bestämmelsen om straffbarhet för självtvätt har utformats så att den å ena sidan uppfyller minimikraven i direktivet men å andra sidan inte ogrundat utvidgar tillämpningsområdet för straffbarheten. Om gärningar som riktar sig mot en persons vinning av brott betraktas som medbesträffade eftergärningar, kan de inte heller framöver bestraffas en gång till som penningtvätt. Att straffbelägga självtvätt på det föreslagna sättet innebär därför inte att samma person straffas två gånger för en och samma gärning. Detta kan anses stå i samklang med förbudet i artikel 50 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, enligt vilken ingen får åtalas eller straffas för brott för vilket han eller hon redan i unionen slutgiltigt har frikänts eller dömts i enlighet med lag (den så kallade ne bis in idem-regeln). Den föreslagna bestämmelsen om självtvätt kan således anses acceptabel och proportionerlig.

10.2 Legalitetsprincipen

Enligt 8 § i grundlagen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Den straffrättsliga legalitetsprincipen innefattar ett krav på exakt reglering. Principen innebär att brottsrekvisit ska anges tillräckligt exakt i lagen för att det utifrån lydelsen ska gå att sluta sig till om en åtgärd eller försummelse är straffbar eller inte (se t.ex. GrUU 20/2018 rd, s. 2).

Enligt artikel 7.1 i Europakonventionen ska ingen betraktas som skyldig till ett brott på grund av en gärning eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde ett brott enligt nationell eller internationell rätt. En motsvarande bestämmelse finns i artikel 49 i EU-fördraget. Också dessa bestämmelser förutsätter att straffbestämmelser är detaljerade och exakta så att förutsägbarheten garanteras.

I bestämmelsen om straffbarhet för självtvätt definieras uttömmande de gärningar som omfattas av rekvisitet för penningtvätt och för vilka en person som gjort sig skyldig till en sådan gärning kan dömas för penningtvätt även när han eller hon är delaktig i förbrottet. Bestämmelsen har

utformats så att dess ordalydelse innefattar alla de gärningar som enligt direktivet ska vara straffbara som självtvätt. Skyldigheterna enligt direktivet gäller inte medlemsstaternas allmänna straffrättsliga principer eller straffprocesser som påverkar tillämpningen av bestämmelserna i enskilda fall. I motiveringen till bestämmelsen om självtvätt fastställs det att tillämpningen av den styrs av principerna om lagkonkurrens och medbestraffad eftergärning. I enskilda fall förutsätter tillämpningen således en bedömning av om en penningtvättsgärning som gäller rekvisitet för självtvätt kan anses vara sådan att den inte redan i sin helhet blir bedömd i samband med det straff som utdöms för förbrottet. Eftersom strafflagen saknar en allmän bestämmelse om lagkonkurrens, preciseras tillämpningen i enlighet med bestämmelsen om lagkonkurrens i motiveringen till propositionen. Bestämmelsen avviker i detta avseende inte från den övriga strafflagstiftningen, där bedömningen av det inbördes förhållandet mellan olika brottsrekvisit i enskilda fall är beroende av förarbetena, bestämmelserna om lagkonkurrens samt rättspraxis. Den föreslagna bestämmelsen om självtvätt är med hänsyn till legalitetsprincipen det bästa sättet att sammantaget fullgöra de skyldigheter som direktivet uppställer.

Avvikelsen från kravet på dubbel straffbarhet i fråga om vissa förbrott utvidgar i sakligt hänseende Finlands straffrättsliga behörighet. Den föreslagna bestämmelsen är relevant med tanke på den grad av exakthet och förutsebarhet som legalitetsprincipen ställer. Med stöd av bestämmelsen ska gärningar som riktar sig mot vinning av laglig verksamhet som bedrivits på en främmande stats territorium kunna bestraffas i Finland som penningtvätt. Bestämmelsen gäller sådana allvarliga brott som sexuellt utnyttjande, deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och korruption. De brott som kommer i fråga räknas upp uttömmande i bestämmelsen. Bestämmelsen är inte retroaktivt tillämplig på gärningar som begåtts innan den trädde i kraft. Med stöd av bestämmelsen kan brott bestraffas i Finland som huvudgärning oberoende av lagstiftningen på gärningsorten. Bestämmelsen innebär därför ett mer begränsat undantag från kravet på dubbel straffbarhet än bestämmelserna i 1 kap. 7 § i strafflagen om internationella brott och i 11 § 2 mom. i strafflagen om brott som begåtts utomlands av finska medborgare eller därmed jämförbara personer. Med stöd av de nämnda bestämmelserna har Finland behörighet att betrakta sådana gärningar som huvudbrott oberoende av lagstiftningen på gärningsorten. Den föreslagna bestämmelsen uppfyller de krav som legalitetsprincipen ställer. På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Eftersom direktivet innehåller bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag, föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 1 kap. 11 § och 32 § kap. 11 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 32 kap. 11 § 1 mom., sådant det lyder i lag 187/2012, samt
fogas till 1 kap. 11 §, sådan den lyder i lagarna 626/1996, 368/2019 och 486/2019, ett nytt 3
mom. som följer:

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, ska den be-
traktas som ett förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, om straff för gärningen före-
skrivs

- 1) i 16 kap. 13 eller 14 §,
- 2) i 17 kap. 1 a, 8, 8 a, 18, 18 a eller 19 §,
- 3) i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 7 b eller 8 a–8 c §,
- 4) i 20 kap. 9 eller 9 a §, och gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,
- 5) i 30 kap. 7, 7 a, 8 eller 8 a §, eller
- 6) i 40 kap. 1 eller 2 §.

32 kap.

Om häleri- och penningtvättsbrott

11 §

Begränsningsbestämmelser

För brott som avses i detta kapitel döms inte en person som har medverkat till det brott genom
vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits (*förbrott*). Den som gör sig skyl-
dig till i 6 § 1 mom. 1 punkten avsedd omvandling eller överföring av vinning eller egendom
för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa en
annan gärningsman att undandra sig de rättsliga följderna av brottet eller till i 2 punkten i det
momentet avsett döljande eller maskerande, eller till försök till en sådan gärning, kan dock dö-
mas för penningtvätt eller grov penningtvätt eller för försök till något av dessa brott.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

RP 183/2020 rd

Helsingfors den 22 oktober 2020

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

Lag

om ändring av 1 kap. 11 § och 32 § kap. 11 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 32 kap. 11 § 1 mom., sådant det lyder i lag 187/2012, samt
fogas till 1 kap. 11 §, sådan den lyder i lagarna 626/1996, 368/2019 och 486/2019, ett nytt 3
mom. som följer:

Gällande lydelse

1 kap.

**Om tillämpningsområdet för finsk straff-
rätt**

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Föreslagen lydelse

1 kap.

**Om tillämpningsområdet för finsk straff-
rätt**

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, ska den betraktas som ett förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, om straff för gärningen föreskrivs

- 1) i 16 kap. 13 eller 14 §,
- 2) i 17 kap. 1 a, 8, 8 a, 18, 18 a eller 19 §,
- 3) i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 7 b eller 8 a–8 c §,
- 4) i 20 kap. 9 eller 9 a §, och gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,
- 5) i 30 kap. 7, 7 a, 8 eller 8 a §, eller
- 6) i 40 kap. 1 eller 2 §.

32 kap.

Om häleri- och penningtvättsbrott

11 §

Begränsningsbestämmelser

För brott som avses i detta kapitel döms inte en person som har medverkat till det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits (förbrott). *Personen*

32 kap.

Om häleri- och penningtvättsbrott

11 §

Begränsningsbestämmelser

För brott som avses i detta kapitel döms inte en person som har medverkat till det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits (förbrott). *Den som gör*

RP 183/2020 rd

Gällande lydelse

kan dock dömas för ett brott som avses i 7 §, om penningtvättsbrottet, med beaktande av hur fortgående och planmässiga de olika gärningarna är, utgör den väsentligaste och mest klandervärda delen av brotten i fråga.

Föreslagen lydelse

sig skyldig till i 6 § 1 mom. 1 punkten avsedd omvandling eller överföring av vinning eller egendom för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa en annan gärningsman att undandra sig de rättsliga följderna av brottet eller till i 2 punkten i det momentet avsett döljande eller maskerande, eller till försök till en sådan gärning, kan dock dömas för penningtvätt eller grov penningtvätt eller för försök till något av dessa brott.

Denna lag träder i kraft den 20 .